

ОВИД

Н О Р И Z О Н

№ 2 (141)

КВИТЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 1967 APRIL-JUNE

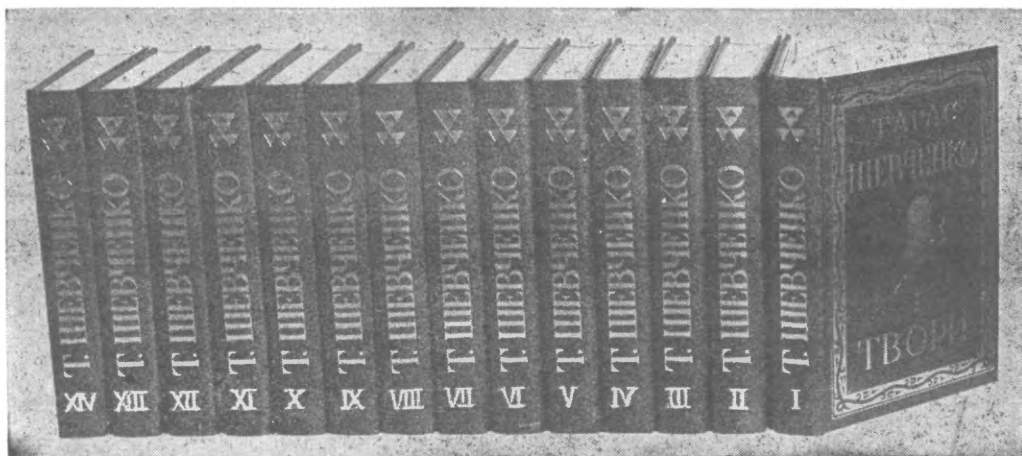
diasporiana.org.ua

VOL. XVIII

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
ВИДРУКУВАЛО

ВЖЕ ТРЕТІМ НАКЛАДОМ

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ПОВНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ

Т. I. Поезії до року 1843.
Т. II. Поезії 1843-1847 рр.
Т. III. Поезії 1847-1857 рр.
Т. IV. Поезії 1857-1861 рр.
Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.
Т. VI. Повісті: Художник — Наймичка — Варнак.
Т. VII. Повісті: Княгиня — Музика — Несчастний —
Капітанша.
Т. VIII. Повісті: Близнята — Мандрівка.
Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.
Т. XI. Т. Шевченко — маляр.
Т. XII. Т. Шевченко чужими мовами. Переклади
Шевченка на інші мови.
Т. XIII. Збірник статей про Т. Шевченка та його
творчість.
Т. XIV. Показчик видань Шевченкових творів, пер-
шодруки й окремі видання та список літератури
про них.

Видавництво видрукувало вже всі 14 томів.

Перший наклад деяких томів цього видання Творів Тараса Шевченка видав
Український Науковий Інститут у Варшаві під редакцією Павла Зайцева.

Другий і третій наклад цього видання (з деякими ще ніде не друкowanими
новими томами) видало Видавництво Миколи Денисюка з нагоди ювілейних
святкувань (1961 і 1964 рр.).

14-томове видання творів Тараса Шевченка видавництва Миколи Денисюка друковане
на доброму папері, в локсусовій оправі, в імітації шкіри, з позолоченням, у мис-
тецькому оформленні Едварда Козака.

Ціна за всіх 14 томів цього монументального видання лише

- 75.00 дол. на сплати до 3-ох місяців.
або з 4% знижкою, себто
 - 72.00 дол. за готівку при замовленні.
- Видавництво висилає всі 14 томів негайно по одержанні замовлення.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 WEST CHICAGO AVENUE — CHICAGO, ILL., 60622 — USA

ОВИД

Vol. XVIII № 2 April-June 1967

EDITOR

Mykola Denysiuk

PUBLISHER

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago, Illinois 60622, USA
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:

Mychajlo Danylyshyn
c. Mozart 614

Buenos Aires, Rep. Argentina

Australia

Fokshan Library & Book supply
16a Prospect St.
Glenroy W. 9. Vic.

England

Ukrainian Booksellers
49 Linden Gardens
London W. 2.

Second-class mail privileges
authorized at Chicago, Illinois

Autorized as Second-class mail,
Post Office Dept., Ottawa

Composition & printing by
Mykola Denysiuk Printing Co.
2226 W. Chicago Avenue
Chicago, Illinois 60622 — USA

All rights reserved under Inter-
national and Pan-American
Copyright Conventions
Subscription \$4.00 yearly
\$1.00 per Copy

Видає й редагує
Микола Денисюк

Мовний редактор —
Роман Завадович

Надісланих рукописів редакція не повертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріалів. Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову. Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30.—
Бразилія — крузейрів	480.—
Аргентина — арг. пезів	240.—
ЗДА, Канада і ін. — дол.	4.—
Німеччина — Д.М.	10.—
Франція — фр. фр.	15.—

З М І С Т

— Владика довір'я	5
Ігор Качуровський — Репліка	8
Лев Стаховський — Кароноко	11
Колет — Моя подруга Валентина (переклад з французької мови Софії Наумович)	17
Пант. Ковалів — Чотири доповіді про утворення української національної мови	33
А. Галан — Сором'язливість ката...	36
Вісті Товариства Українських Бібліотекарів	37
Ярослав Курдидик — Баляда про чужину і Істина	38
Юрій Тис-Крохмалюк — Райхскомісар України Еріх Кох	41

На обкладинці: Митрополит-Ісповідник, Верховний
Архієпископ, Кардинал Йосиф Сліпий

Дзвіниця Печерської Лаври в Києві
(1754-1761)

Від видавництва

Гості, що відвідали наше видавництво в останньому часі: проф. д-р Василь Лев (Скрентон), проф. д-р Яр Слаутич (Едмонтон), письменниця Докія Гуменна (Нью-Йорк), арт.-мал. Роман Пачовський (Нью-Йорк), ред. Євген Зиблікевич — директор Східньо-Европейського дослідного Інституту ім. В. Липинського (Філядельфія), Ігор Величко з дружиною і донею — колишній співробітник, а після нашого переїзду до ЗДА керівник нашого видавництва в Аргентині, Мирослав Понятишин з донею (Вава, Онт. — Канада) — колишній керівник канцелярії Об'єднання Українців в Тиролі й Форальбергу й Інсбруці (Австрія).

Поза Редакцією „Овиду” в травні і в червні 1967 р. ми відвідали деякі східні міста Канади (Торонто, Оттаву і Монреаль), а на сході ЗДА — Нью-Йорк, Філядельфію і наші відпочинкові ресорти: Союзівку в Кергонксоні, Кобзарівку в Гантері та оселю СУМА в Елленвілі — всі три в стейті Нью-Йорк.

В Торонто були ми на особливо приємній родинній імпрезі — на вінчанні Тані Ковальської (доні д-ра Миколи й Лесі Ковальських), абсолювентки філософічного факультету Торонтонського Університету з Богданом Онищуком (сином мгра Ярослава і Одарки Онишуків), молодим адвокатом в Торонто. Молодих вінчав о. проф. Б. Липський з особливим застосуванням усіх правил українського обряду. Бажаємо молодятам ще і цією дорогою багато успіхів у життєвій мандрівці.

В Монреалі відвідали ми Світову Виставку „Експо 67”, оглянувши 52 павільйони, з яких найкраще нам подобався павільйон Великої Британії, а другий Франції, які є виявом величезних вікових досягнень цих двох імперських націй. Надзвичайно цікаві тематичні павільйони Канади.

В Монреалі ми відвідали паню Наталку Федеву, дружину нашого видавця-виховника сл. п. д-ра Ігора Федева. Їх син, інж. Богдан Федів через тиждень після наших відвідин, одружився. Нашому Дерогому Богданові (внукові Січового Батька — сл. п. д-ра Кирила Трильовського) та його дружині бажаємо багато щастя. В домі Пані Федевої сотник Богдан Панчук перевів з

нами інтерв'ю, награвши його на стрічку до Української Радіопередачі, якої він є керівником.

Зустріч з проф. Володимиром Кубійовичем мали ми в Нью-Йорку, устійнивши з ним плян і реченець появи „Історії Українського Центрального Комітету в Кракові”. На протязі найближчого року ця книга появиться накладом нашого видавництва.

У Філядельфії ми відвідали централю Союзу Українок Америки та Східньо-Европейський Дослідний Інститут ім. В. Липинського, який під керівництвом його директора ред. Євгена Зиблікевича вже в короткому часі став важливим і активним нашим науковим осередком.

Сл. п. д-р Мирослав Сіминович помер в Чикаго. За молодших літ був він провідним діячем української спільноти в ЗДА. В липні 1953 року був гостем нашого видавництва в Буенос-Айресі. В 1956 році спонзорував наш переїзд з Аргентини до ЗДА. Після відновлення нашої діяльності в Чикаго д-р Сіминович зареєструвався першим постійним покупцем нашого видавництва і був ним до кінця свого життя. Був великим прихильником нашого видавництва. Між ін., став першим ручителем першого нашого грошового кредиту на видавничу діяльність в ЗДА у Федеральній Кредитовій Кооперативі „Самопоміч” в Чикаго. В. Й. П!

Повне Видання Творів Тараса Шевченка в 14-ти томах маємо ще в продажу, бо ми видрукували ще бракуючі томи, які були вже випродані. Маємо ще деяку кількість комплектів до продажу й приймаємо на них замовлення. Хто ще не придбав собі цього монументального видання Творів Тараса Шевченка, має змогу собі купити. Цілість — всі чотирнадцять томів коштують лише 75.00 доларів на сплати, навіть по 5.00 дол. місячно або з 4% знижкою, себто 72.00 долари при заплаті до 30 днів від дати замовлення. Замовлення приймаємо без завдатку. Для вигоди друкуємо на 45-ій сторінці картку замовлення.

„Самопоміч” — Федеральна Кредитова Кооператива в Чикаго виплачує відсотки у висоті 4 і пів відсотка в річному відношенні (в оголошенні подано лише 4 і чверть відсотка).

Владика довір'я

Відколи львівський митрополит Йосиф Сліпий став Ісповідником Віри, його особа привертала до себе особливу увагу світової opinio. Від молодих літ були загально відомі його багаті умови здібності і незвичайна працьовитість. Це прикмети, що звичайно зумовлюють наукову кар'єру і промощують шлях до визначного становища в Церкві та суспільстві. Однак ота твердість духа, що її виявив Митрополит-Ісповідник за свого 17-літнього ув'язнення в зустрічі з жахом тюремного життя, а також сила віри і вірність, що їх не могла зламати довготривала каторга на Сибірі — все це в поєднанні з подивугідною фізичною виносливістю підняло його на висоту, де перебувають тільки виняткові „постаті століття”. В цьому факті одні бачать особливий вияв Божого Провидіння, інші порівнюють його із своєрідним чудом.

Важко точно перевірити, що думали про долю Митрополита Йосифа знавці режиму в советських концтаборах. Однак напевно можна сказати, що в їх думках не було багато оптимізму. Адже в черзі літ з-за залізної заслони одна за одною приходили жалобні вістки про смерть українських католицьких єпископів. Одно за одним ім'я викреслювала нещадна рука жорстокої дійсності із списку ув'язнених владик, аж доки в реєстрі живих залишилося одно-єдине ім'я: Митрополит львівський Йосиф. Ім'я, що в тодішніх обставинах ставало вже тільки символом мучеництва Української Католицької Церкви та Українського Народу.

Однак настав день, коли символ знову втілювався в конкретні форми. Митрополит-Каторжник несподівано з'явився серед мурів Вічного Міста, в Апостольській Столиці. Живими устами промовив до Отців Вселенського Собору. Живим словом відізвався до дітей Рідної Церкви, розсіяних світовим катаклізмом по широких просторах земного глобу. Слухаючи його слів, українська громадськість

зробила непомилний висновок: владика в своєму умі й серці залишився таким самим, яким був перед засланням — незламним, вірним і невсипущо-творчим.

Перша думка Митрополита по звільненні з ув'язнення була про рідну Церкву. А втім, не забував же про неї ні на мить і на засланнях. Для неї жив і за неї ладен був умерти. Але сталося так, що доступив Божої ласки для неї працювати. І зразу перед ним виринула велична візія — Український Патріархат, вікова мрія численних поколінь рідного духовенства і вірних. Друга справа, що захопила його — це зміцнення й обнова Української Католицької Церкви, що була завжди пересадженою квіткою на чужий ґрунт і під впливом оточення ставала віч-на-віч складних і важких для розв'язки проблем. Одною з таких проблем стало виховання духовенства в східній українській обряді, сповнення його духом любови і вірності своїй Церкві та почуттям відповідальності за неї. Так прийшло до покладення фундаментів під духовий і організаційний розвиток Української Католицької Церкви. Почалося організування Українського Католицького Університету ім. св. Климентія — школи, що стала б гідною наслідницею і переємницею світлих ідей та завдань кол. київської Могилянської Академії та львівської Богословської Академії. Одночасно ця висока школа в складі кількох факультетів мала стати взагалі вогнищем української науки на чужині, що й підтверджувало рівнобіжність і майже органічну з'єднаність релігійного та національного елементів у такій організації, як Українська Католицька Церква.

Особа достойного Митрополита Йосифа, що одержав незабаром з рук Папи потвердження гідності Верховного Архієпископа і титул кардинала, стала осередком тривалого і непослабленого зацікавлення збоку своїх і чужих. Про неї писали і пишуть дуже багато

різних стверджень, міркувань і здогадів. Те, що написане в добрій вірі, хоч було неточне або й помилкове — все таки корисна річ, бо дає нагоду збагнути опінію загалу вірних. Однак найважливіше те, що хоче сказати про себе покоління своїх сучасників сам Архипастир. І тут впадають нам в очі два цікаві моменти: поперше, Архипастир говорить про себе зовсім небагато, розуміючи величезну вартість „золотої мовчанки”. Подруге, замість слів, він дає нам нагоду спостерігати його довершені, довершувані, або запроєктовані діла, що мають також власну мову, часто куди переконливішу, ніж слова.

Як вище сказано, справи Української Католицької Церкви поза межами України досі остаточно не впорядковані й чекають на вирішення багатьох основних питань. В українській спільноті на еміграції існують на ці справи різні погляди, є всілякі проекти й тенденції, розвивається публіцистика не тільки дискусійного, а й полемічного характеру, і часом нам здається, що живемо в часи Івана Вишенського. Але треба ствердити, що ці розбіжності думок не відносяться до самого престижево-морального авторитету, яким утішається наш Верховний Архієпископ і Кардинал серед вірних Української Католицької Церкви. Загал вірних **однодушно** висловлює йому свою пошану, таке саме ставлення спостерігаємо і по стороні духовенства. Вийняти тільки підтверджують правило. Всі уважаємо його найвищим і найдостойнішим авторитетом, першою величиною в крузі нашої церковної ієрархії і справжнім духовим провідником в українському церковному синадроні. „Наш Ісповідник заслужив собі на найвище відзначення в цілому українському народі й він залишається нашою славою”, — такими словами схарактеризував Верховного Владика головний промовець-священик на одній з великих ювілейних академій. Глибоке знання Владики, непохитний героїчний характер і поштовх життя дають йому на це незаперечне право.

Тут доходимо до того, що, на нашу думку, найістотніше — до проблеми **д о в і р'я**. Не може бути провідника без довір'я. Провідна особа, що намагається виконувати свою владу без довір'я, стає автократом. Тільки довір'я є тією формою повновласти-мандату, що їх одержує провідник з рук громади-спільноти. Довір'я народу підтримує задуми провідника і допомагає йому їх здійснювати

нормальним способом. Тому треба ще раз ствердити, що Верховний Архієпископ Йосиф є в нас „**Владикою довір'я**”.

Цього року по всіх теренах української діаспори відбувається урочисте відзначення 75-ліття з дня народження і 50-ліття священства ВА Йосифа кардинала Сліпого. Святкування відбуваються урочисто, загально й широко - в парохіях, школах, виховних, релігійних і громадських організаціях. Промовці, науковці, громадські діячі і робітники пера — всі вшановують Достойного Ювілянта як передового мужа, що в добу всенародного лиха гідно запрезентував характерність, мужність і духову стійкість нації, з якої сам вийшов. Це дає йому право на **всенародне довір'я** і поєднану з цим довір'ям підтримку всіх його задумів історичної ваги. Можна сказати, що від їх здійснення залежить доля і моральний престиж народу, а, може, й само існування Української Католицької Церкви — тепер і в майбутньому. Мова про **провідне становище** Архипастиря у структурі Української Помісної Католицької Церкви з доведенням її організаційної побудови до остаточного завершення і з створенням правно-адміністративного стану, який дорівнював би незалежності українського народу в релігійному аспекті. З цим пов'язується реалізація другого великого задуму Архипастиря Йосифа — створити для Української Церкви і спільноти храм рідної науки, університет ім. св. Климента, свідоцтво культурної зрілості української нації, особливо ж її еміграційної вітки.

Перед нами величні завдання, що стають обіцянкою великих успіхів. Варто і треба за них змагатися, перемагаючи еміграційну оспалість. Від чого ж залежать ці успіхи? В першу чергу від свідомості, зрозуміння справи та доброї волі всіх членів нашої Церкви, починаючи від церковного проводу і кінчаючи на широких масах вірних. Правно-організаційні передумови такого стану були створені постановами Вселенського Собору Ватиканського Другого і папськими рішеннями. Решта залежить від того, наскільки особи, що входять до керівного складу Української Католицької Церкви і несуть за неї відповідальність, подбають, щоб те, що перебуває в стадії можливості, перейшло в стадію дійсності: щоб була правно створена Українська Помісна Католицька Церква, завершена Верховною Архієпископією чи Патріархатом, щоб на основі відповідних рішень її Єпископ-

ського Синоду були вирішені всі досі невпорядковані справи та щоб чітко була визначена дорога, по якій тут, на землі, Українська Католицька Церква має вести своїх дітей до Бога. Від цього залежить **дух Церкви**, її відношення до національних справ свого народу, її місійна праця в майбутньому і цілий комплекс справ, що зумовлюють успіхи тієї вітки українського народу, яка опинилася на еміграції.

Якщо Українській Католицькій Церкві пощастить всі ці справи впорядкувати, то це буде не тільки славне завершення життєвої місії Верховного Архієпископа Кардинала Йосифа, але і доказ, що український загальний вірних, з'єднаний і одноставний, оформлюючи релігійну незалежність своєї Церкви, вмітиме також вибороти політичну незалежність своєї Батьківщини.

50 років тому відвідував Слуга Божий Кир Андрей усі краї нашого поселення, від Аргентини аж до Канади. Турбувався про номінування там українських єпископів, які сьогодні розрослися в численні єпархії та митрополії одної великої Української Католицької Церкви, розсіяної тепер по цілому світі. Ця єдність нашої Церкви також була ідеєю і ціллю праць Великого Митрополита, якої завершення бачив він у створенні Київського патріархату.

Тимто стремління до тісного об'єднання всіх наших екзархів, єпархій і митрополій по всьому світі в одному українському Київсько-Галицькому патріархаті є й для нас усіх зобов'язуючою програмою.

(З промови Кир Максима Германюка, Митрополита Канади, в Римі 7 листопада 1965).

З ДУМОК ВЕРХОВНОГО АРХИЄПИСКОПА

Про істоту Різдва Христового для українського народу:

І нині, за прадідним звичаєм, йде з колядою до Христа увесь український народ, духовні і світські, старі і молоді, колгоспники і робітники, вчені і неграмотні, професори і студенти, багаті і бідак, політики і економісти, лікарі й інженери, поети і письменники, безпартійні і партійні; знають, що нині Різдво. І навіть той в'язень, що не має змоги святкувати, все ж таки він пам'ятає і шукає однодумців, щоби з ними порадуватись Святком. В цей радісний і торжественний празник лунає по всій земській кулі, де живе наш великий народ, коляда: „Бог предвічний народився...” — і в Австралії, і в Аргентині, і в Бразилії, і в Парагваї, і у Венесуелі, і в Америці, і в Канаді, і в Європі, і в Азії; а з тим росте і наша національна свідомість — свідомість єдності народу, мимо всіх віддалей і держав. І ця єдність і її свідомість, мимо спротиву деяких очайдухів, кріпшає і ширшає, зближуються до себе наші Церкви, росте взаємне розуміння своїх потреб і осягів. А це випогіднює наше зморжене, насуплене чоло і випрямлює наші згорблені плечі та пригнуті коліна. Христос наша сила і наш об'єднуючий найсильніший чинник і лучник.

(З проповіді під час Архієрейської літургії в базиліці Св. Петра, 8 січня 1967 р.).

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Високоповажаний Пан Видавець
Микола Денисюк
ЗДА

Слава Ісусу Христу!

Ватикан, дня 5 квітня 1967

Високоповажаний Пане Видавець!

Прохаю прийняти дуже щиру і сердечну подяку за дар Вашого Видавництва для Бібліотеки Українського Католицького Університету. Прислані Вами книги становлять не лише велику цінність для нашої Бібліотеки, але одночасно вони є величезним вкладом в українську творчість і культуру. Нехай Господь відплатить і благословить найкращими успіхами Вашу дальшу видавничу працю. Прохаю не забувати і на майбутнє.
З Архирейським Благословенням

† ЙОСИФ
Верховний Архiepіскоп і Митрополит
Кардинал

Чикаго, 7 грудня 1966

Високоповажаний Пан
Микола Денисюк
в Чикаго

Високоповажаний Пане Редакторе!

Представництво ОПДЛ в Чикаго в імені Головної Управи, Видавництва „Нашим Дітям” та українських дітей-читачів складає Вам щиросердечну подяку за Ваше зразково громадське ставлення до справи виховання молодого покоління на еміграції засобами рідного друкованого слова, виявлене, між іншим, у формі щедрого датку на видавничий фонд української дитячої літератури.

Об'єднання Працівників Дитячої Літератури вписало Ваше прізвище в почесний реєстр ДОБРОДІЇВ свого видавництва та його читачів і виготовило для Вас окрему грамоту подяки, яка буде Вам вручена під час імпрези для громадянства і молоді — Свята Книжки.

З уваги на це щиро Вас просимо бути нашим почесним гостем на згаданій імпрезі в неділю 11-го грудня ц. р. о год. 5-й по пол. в аудиторії школи св. о. Миколая.

За Представництво ОПДЛ
Р. Завадович — заст. голови
Юрій Теодорович — представник ОПДЛ в Чикаго

Ігор Качуровський

Репліка

В числі „Овиду” за липень-вересень минулого року вміщено цікаву своєю проблематикою статтю-доповідь Ю. Перхоровича „До генези назв „поляни” і „поляки”. Я не знаю, що говорили присутні на доповіді, але я, якби мав можливість взяти слово в дискусії, сказав би таке.

Не зовсім ясно для мене, чи автор виводить від геродотових гелонів усіх слов'ян, чи тільки полян і поляків. Те, що автор притягає матеріали з словацької мови, говорить на користь першого припущення, себто, що мова йде про походження усіх слов'ян взагалі.

Всього у слов'ян зафіксовано, беручи округло, 100 племінних назв, що з них, значна частина повторюється, дослівно чи з варіантами, у різних, переважно віддалених одне від одного, слов'янських племен.

1. Словени новгородські, словаки, словенці і словінці.

2. Сербби полабські, лужицькі (дві групи), судетські, південні.

3. Хорвати білі, чорні, польські, чеські, південні.

4. Поляни — східне плем'я, поляни (пізніше — поляки) — зах., поляни — півд., ополяни, малополяни і полочани.

5. Сіверяни (східні), сіверяни придунайські.

6. Деревляни (древляни) — сх., древани — зах.

7. Дуліби — сх., дудліби — зах., дуліби — півд.

8. Дреговичі і драговичі (другувичі).

9. Лютичі (велети або волоти), лутичі (в Польщі).

10. Смолинці, смоляни, сміляни.

11. Стодорани південні, стодорани північні.

12. Сусли в Штирії, сусли на Лабі, сусли (невеличка група) десь на сході.

Крім того, ряд племінних назв повторюється у назвах **віддалених** (підкреслюю) місцевостей, переважно городів і річок:

запіняни — Піна, Пінськ,

волин'яни — Волин (на Балтійському морі), тіверці — Тверь,

угличі — Углич,

смоляни — Смоленськ,

захлумляни — Холм,

ободричі (на Лабі!) — Одра. І т. п.

Мені здається, що повторення назви по-
(Продовження на 46-й стор.)

КНИГА, НЕОБХІДНА В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Видає:

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК ПРИ КОЖНІЙ НАГОДІ!

ДРУГА ГАСЛОВА ЧАСТИНА ЕУ-2

Нові передплатники

Всім томів (1-8) — полотно 120.00 дол.

Всім томів (1-8) — півшкіра 144.00 дол.

Дотеперішні передплатники

За додаткові чотири томи (5-8) — полотно 60.00 дол.

За додаткові чотири томи (5-8) — півшкіра 72.00 дол.

Продає :

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧІКАГО

на догідні сплати по дол. 5.00 місячно

На бажання висилаємо проспекти

Замовлення слати на адресу :

**MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.**

КНИЖКА
з цією маркою - -

найпевніший
приятель
української
родини

СТАЛІ ПОКУПЦІ ВСІХ НАШИХ ВИДАНЬ —
це окрема категорія реєстрованих Читачів, що в новій системі продажу
наших видань купують

КНИЖКИ ПРЯМО ВІД ВИДАВЦЯ
Сталі покупці одержують всі наші видання по зниженій ціні
з доставою до дому без окремої доплати.

По ближчі інформації звертатися до видавництва.

**ПРОДАЄМО СВОЇ ВЛАСНІ ТА ІНШІ ВИДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ**

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА —

II Гаслова Частина --- VIII тімів в полотні	дол.	120.00
в півшкірі	"	144.00
АНГЛОМОВНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА	"	37.50

СВЯТЕ ПИСЬМО СТАРОГО ТА НОВОГО ЗАВІТУ

в шкіряній оправі з позолоченням	"	20.00
в полотняній оправі з позолоченням	"	15.00
в полотняній оправі	"	12.00

Михайло Грушевський: ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ — X томів (11 книжок) " 90.00

Михайло Грушевський: ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ V томів " 36.00

Тарас Шевченко: ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА I-XIV " 75.00

ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО І СЛАВА, антологія перекладів з Шевченка
чужими мовами за редакцією Богдана Кравцева

Іван Франко: ТВОРИ — XX томів " 76.50

Юрій Клен: ТВОРИ — III томи " 10.65

Богдан Лепкий: ТРИЛОГІЯ МАЗЕПА (6 томів) " 21.00

Ярослав Пастернак: АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ " 15.00

Д-р Матвій Стахів: УКРАЇНА В ДОБІ ДИРЕКТОРІЇ УНР, томи 1-7 тв. опр. " 32.20

Олекса Кузьма: ЛИСТОПАДОВІ ДНІ 1918 р. " 5.00

Микола Ковалевський: ПРИ ДжЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ " 6.80

В'ячеслав Липинський: ЛИСТИ ДО БРАТІВ ХЛІБОРОБІВ " 4.50

Ілля Витанович: ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ " 13.50

Антін Рудницький: УКРАЇНСЬКА МУЗИКА " 9.50

Олекса Повстенко: КАТЕДРА СВ. СОФІЇ В КИЄВІ " 12.50

Леонід Мосендз: ОСТАННІЙ ПРОРОК " 6.00

Наталена Королева: ШО Є ІСТИНА? " 5.50

Уляна Кравченко: ХРИЗАНТЕМИ " 5.50

Юрій Тис: НА СВІТАНКУ " 4.50

А. Драган: МАЄМО КАРДИНАЛА, українською і англійською мовами по " 5.00

Іван Багряний: ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПЕРВОЮ " 6.00

Володимир Несторович: СЕРЦЯ І БУРЕВІЇ " 6.80

Микола Понеділок: СМІШНІ СЛЮЗИНКИ " 5.00

Зосим Дончук: ПЕРВА — роман " 4.00

Микола Лазорський: ГЕТЬМАН КИРИЛО РОЗУМОВСЬКИЙ — іст. роман " 6.80

Юліан Радзикович: ПОЛУМ'Я, історична повість " 4.50

Юрій Мошинський: У СВІТІ МИСТЕЦЬКИХ ЧАРІВ — враження з подорожі " 5.00

Євген Онацький: У ВІЧНОМУ МІСТІ " 4.00

М. Л. Подвезько: УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК " 6.00

М. Л. Подвезько: АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК " 6.00

К. Г. Андрусишин: УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК (коло 110.000 слів) 13.00

Rev. I. Nahayewsky: HISTORY OF UKRAINE " 5.00

S. Stechishin: TRADITIONAL UKRAINIAN COOKERY " 5.50

Lesya Ukrainka: SPIRIT OF FLAME " 3.50

UKRAINIAN ARTS " 5.00

СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІ — героїчний епос XII віку " 13.00

Львів — Літературно-мистецький збірник " 16.00

УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТІЛЬЦІ 1914 — 1920 (Альбом) " 8.75

ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ ГАЛИЧИНИ 19-20 СТ. " 4.00

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ " 12.00

Всі ці видання продаємо на догідні сплати за окремим договоренням.

Замовлення приймаємо без завдатку.

Замовлення слати на адресу нашого видавництва.

—
MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL. 60622 — U.S.A.

Кароноко

(Продовження)

3. „АТОМНА ФОТОГРАФІЯ”

Більш скомплікований був трюк, яким торік злодії витягнули з кишені одного італійця 20.000 боліварів. Знаючи, що він дуже ласий на гроші, хоче скоро та легко розбагатіти і що, крім того, він сильно забобонний та вірить у всякі гороскопи й ворожбу, два злодії розіграли з ним таку комедію.

Одного дня до нього прийшов чорний добродій ніби то повечеряти. Італієць Джюзеппе Ферро мав у містечку Токуйо маленьку ідальню.

Чорний добродій розбалакався з ним, сказав, що він славний на ціле Барловенто ворожбит, і запропонував йому свої послуги. Склавав йому гороскоп, з якого виходило, що Джюзеппе не пізніше, як за тиждень страшно розбагатіє і що його очікує в найближчій будучині величезне щастя. Подивився на його руку і аж за голову схопився.

— Пайзано*), ви будете прямо в мільйонах купатися, ви на люксовому пароплаві поїдете в Італію, там вас чекає розкішна вілля на Капрі, найгарніші жінки світу будуть шукати вашої приязні і доживете ви в розкоші та щасті до 99 років”.

У Джюзеппе аж слина з рота потекла.

— А що ж для цього треба зробити?

— Майже нічого! Ось у цій пляшці є „Рідина богів”. Нею треба щовечера протягом тижня перед заходом сонця натирати себе. І тоді щастя само прийде до вас у хату.

Чорний добродій за свої труди і за чудесний лік узяв з Джюзеппе 1.000 боліварів та, ввічливо попрощавшись, зник.

Джюзеппе пильно натирався смердючою рідиною і рахував дні календаря. Точно за тиждень пізно ввечері до нього хтось постукав. Він відчинив двері й побачив ще одного чорного добродія.

— Ви Джюзеппе Ферро?

— Так, це я.

— То ходім кудись, де зможемо поговорити так, щоб нас ніхто не чув. Я Беніто Ізагірре і прийшов до вас за розпорядженням духів.

*) Земляче.

Джюзеппе мерщій повів Беніто в свою спальню. Беніто поклав на ліжко маленьку валізку й почав йому оповідати. Нібито саме тиждень тому, саме в годину, коли ворожбит з Барловенто складав гороскоп Джюзеппе, він, Беніто, впав у транс, і йому з'явилися духи. Вони наказали йому вирушити до Токуйо коло Валенції, розшукати там Джюзеппе і в нагороду за те, що він у них вірить, зробити його найбагатшою людиною в світі. За дрібничку, за мізерних 20.000 боліварів Беніто подасть йому таємничу формулу і навчить його при допомозі атомної фотографії фабрикувати 100-боліварові білети!

Він добув з своєї валізки щось подібне до фотографічного апарату і маленький прес.

— Ви вкладаєте сюди спеціально виготовлений у З'єдинених Державах фільм, потім вкладаєте 100 боліварів і натискаєте цю кнопку. Чекаєте 5 минут і готово! Виймаєте фільм і на нім маєте кольоровий негатив 100 боліварів. Бачите, жадних проявлень, ретушувань — нічого! Апарат робить все сам. Атомною фузією.

Джюзеппе з захопленням дивився на маніпуляції Беніто.

— З такого негативу можете зробити 500.000 відбиток. А тепер дивіться! Негатив вкладаємо в цей прес і на нього кладемо звичайний кусок білого паперу. Зачиняємо прес і рахуємо до 20. Тепер його відчиняємо і прощу — ось маєте!

Він подав Джюзеппе новісінький 100-боліваровий папірчик. Той кинувся з ним до світла, все в ідеальнім порядку — і водяні знаки і підписи, ну одним словом, справжніх 100 боліварів!

— Попробуйте самі надрукувати кілька штук!

Тремтячими від хвилювання руками Джюзеппе почав друкувати „маррони” (так тут називають 100-боліварові папірчики). Надрукував їх раз, і другий, і третій — один кращий другого.

— Переконались? Коли надрукуєте їх 500 тисяч, тоді зробіть новий негатив. Я вам на запас даю ще 10 фільмів. Бачите, яке то велике діло — наука! Все це основане на елект-

ронній фузії атомних протонів з нейтронами. Ну, а тепер полагоди́мо фінансову частину. 20.000 боліварів!

Джюзеппе почав майже плакати.

Пане Ізагірре, всі мої ошадності — це лише 16.000 боліварів. Я вам заплачу решту пізніше, коли надрукую трохи „марронів”.

Ой, як це недобре! Та нічого не поробиш! Мені тепер до зарізу потрібні гроші, бо мушу нагло виїхати за кордон. Давайте те, що маєте, а решту пришліть мені за місяць в Чірімену, вулиця Міранди ч. 24. Ще одно пам'ятайте: друкувати можна лише 5.000 на день, бо інакше електронні потенціали втраять свій вольтаж, оми помішаються з амперами і рисунок буде невиразний.

Порахував гроші, що їх йому тремтячими руками передав Джюзеппе, попрощавсь і відійшов.

Джюзеппе поклав апарат і прес у валізу, яку йому залишив Беніто, і щасливий ліг спати. І в голову не приходило легковірному італійцеві, чому Беніто продає таку дорогоцінну машину за 16 тисяч. Якщо йому потрібно грошей, то чому він їх собі сам не друкує? Чому він позбувається такого скарбу? Та жадоба дешевої наживи сліпить і застиляє очі, а наявна дійсність не береться до уваги.

Другого дня Джюзеппе кинувся до своєї машини. Поклав у прес папір, зачинив його, почекав 5 минут, відчинив і з радісним сміхом добув з нього 100 боліварів. Аж поцілував їх у захопленні. Ще раз. Та на цей раз він, звичайно, зробив щось не так, як треба: з пресу вийшов такий самий білий шматок паперу, якого він туди поклав. Ще раз. Знов те саме. І тут Джюзеппе поволі почало приходити в голову, що його обдурили. Скільки разів він не пробував, завжди знаходив у пресі лише білий папір. Тоді він побіг на поліцію і з плачем розповів, як безсовісні харцизи підвели його під дурного хату: продали машину для фальшування грошей і виявилось, що сама машина сфальшована. Не можна так чесних людей обдурювати! Невже ж поліція дозволить, щоб такі шахраї безкарно ходили по білому світу? І певно ще донині наївний італієць не може зрозуміти, чому поліція заарештувала його й посадила в холодну. Защо? Таж його злодії обібрали, як липку, і він ще мусить за це сидіти, як звичайний кримінальник у той час, як той маскальсоне, той

шіягурато втішається його грішми! Нема справедливості на світі!... Бідний Джюзеппе проливає гіркі сльози і не усвідомляє, що він сам хотів обдурити державу, фабрикуючи фальшиві гроші.

4. ЗАКОПАНИЙ СКАРБ

А ось ще один випадок, настільки небуденний в анналах кримінології, що я його переповім докладніше. Хто не вірить, може прочитати про цю справу в часописі „Ель Універсаль” за 1960 рік.

Жив собі чесний чоловік на ім'я Езекіель Хезус Арангурен. Мав він трохи землі в місцевості, що називається „Охо де Агуа”, коло старої дороги з Каракасу до Ля Гвайри. Мав чимало грошенят та, як звичайно водиться, хотів мати більше. Нічого в цім поганого нема, річ нормальна!

І от, раз пізно ввечері, до нього прийшов якийсь незнайомий. Представився йому: „Серрапіо Ангел Гарсія, до ваших послуг.”

— Я, пане, маю постійний зв'язок з духами, і вони звеліли мені розкрити вам велику таємницю. Але цитуйте! Ніхто не сміє нас ні бачити ні чути!

Арангурен, трохи здивований, провів, чи всі двері добре зачинені, чи ніхто їх не зможе підслухати, на всякий випадок переконався, що його револьвер у кишені, і сів.

— Слухаю вас. Говоріть!

Серрапіо почав довго й заплутано говорити, вживаючи всяких темних виразів, будуючи складні речення — ясно, щоб замакітрити Арангуренові голову. Нарешті понизивши голос до таємничого шепоту, виявив, що має постійний зв'язок з духами, що вони часто до нього з того світу приходять і дають йому всякі добрі поради.

— Саме вчора вночі прийшов до мене дух старого Ліборіо Гонзалеса Маркано, якому ще за часів Гомеса належали оті самі ділянки землі. Він уже давно під землею, царство йому небесне! І от, він мені виявив, що отут, недалеко від вашого старого саману*), захований скарб. Він сам його закопав! Мільйон боліварів чистим золотом!

Серрапіо багатозначно замовк і з лукавою усмішкою допитливо дивився на Арангурена.

Той махнув рукою.

— Іди собі, чоловіче, смажити малп. Я та

*) Рід дерева.

ких побрехеньок не ковтаю!

— Хай мене всі духи розірвуть на шматки, якщо я вас обдурюю! Та що багато говорити, переконайтесь самі!

Він говорив так переконливо, так палко поцілував ікону Пречистої Диви з Коромото, що висіла в нього на шиї, і так побожно перехрестився, що Арангурен завагався.

— Де ж той скарб, якщо такий є?

— Ось тутечки, близесенько! І я, Серапіо Ангел Гарсія, є єдиною людиною, що має від духів, прихильних до мене, силу його вам езотерично трансцендентальними флюїдами з-під землі видобути!

Арангурен уже почав підпадати під чари його шепотіння. Піт виступив на його долонях. А втім, це ж таки можливо! Скільки у Венесуелі закопано скарбів, про які ніхто не знає!

— Ну, так веди мене, покажи мені, де це місце!

— Зараз, зараз. Не квапесь, пане! Це все не так просто. Духи мають свої правила... Щоб побачити золото, мусите взяти з собою 1.700 боліварів. Їх треба принести в жертву старому Ліборіо: спалити їх під саманом. Ви не знаєте, який він був ласий на гроші. Лише коли почує запах диму від горючих боліварів, лиш тоді він, може, випустить свій скарб на волю.

— Хай тебе кайман з'їсть! Щоб я палив добрі гроші? Та ти з глузду з'їхав?

— Пане, ліпше пожертвувати такою дрібною сумою, ніж випустити з рук мільйон боліварів. Золотих! Повторюю: золотих!

Жадоба золота затьмарила розум Арангуренові. Він пішов у другу кімнату й виніс звідти гроші.

— Ходім! Веди, але дивись!

Він витягнув з кишені револьвера й показав його Серапіо. — Якщо ти думаєш викинути зі мною якусь штучку, то згадай про це!

Арангурен переклав револьвер у другу кишеню — на досяг руки.

— Пане, що ви собі думаєте! — прошепотів Серапіо. — Я людина чесна, я вам лише добра бажаю. А ви до мене з револьвером, мов до злодія! Якщо мені не вірите, то бувайте здорові! Я собі піду!

— Ну, ну! Годі базікати! Веди! Револьвер — це так собі. На всякий випадок, якби тобі які дурні думки прийшли до голови.

Вони вийшли в садок. По яких 10 хвилинах ходи дійшли до величезного старого самана.

Серапіо став коло нього, перехрестився і відрахував 15 кроків на схід.

— Тут! — прошепотів. — На тому самому місці! Ну, давайте гроші!

Поклав їх на землю й підпалив. Доки гроші горіли, він, піднявши руки до неба, шепотів якісь заклинання.

Як тільки вогонь погас, Серапіо почав розгортати руками землю під попелом і з криком захоплення показав здивованому Арангуренові чотири золоті „морокоти”^{*)}.

— Бачите!

— Так, бачу, алеж це, куме, не мільйон!

— Маєте рацію, пане! Щось Ліборіо хитрує...

І піднісши очі до темного неба, Серапіо почав щось мимрити та гугнявити.

— Недобре, пане! Дух цією жертвою не задоволений. Він каже, що йому цього мало.

— Та бодай тебе качка копнула! Та ти що думаєш, злодію, що я для твоєї приємности всі свої гроші попалю?

— Ні, пане, це не потрібне! Я теж знаю деякі штучки. Я не дарма був помічником великого Гуру з Петаре. Дечого навчивсь і знаю, як переламати впертість духів. Але ви мусите мене точно послухати! Тут на цьому місці треба збудувати маленький вівтар і на нього покласти 95.000 боліварів. Та не лякайтесь, пане, ці гроші не пропадуть! Ви їх отримаєте назад! Це, лише символічна жертва. Над цим вівтарем ми будемо кожної ночі молитися — дев'ять ночей підряд. І на дев'яту ніч скарб обов'язково підійметься з-під землі.

Поява чотирьох золотих монет справила на Арангурена таке враження, що він і на це погодився.

Побудували з цеглин маленький вівтар, поставили на нім вазу, куди Арангурен поклав 95.000 боліварів, запалили свічки й почали проказувати молитви, так зване „новенаріо”. Вночі молились, а в день спали.

Серапіо кожної ночі переконував нетерпеливого Арангурена, що все іде як слід. Прикладав час від часу вухо до землі і з екстатичною усмішкою промовляв:

— О, пане, чую, виразно, чую: скарб рухається. Він поволі підіймається нагору. По-

^{*)} Золоті 20-долярові монети.

слухайте самі! Чуєте? Чуєте, як дзвенять золоті?

Арангурен, само собою, нічого не чув, але, зрештою, це його і не дивувало, бо він не мав тих парасихічних здібностей, якими був обдарований Серапіо. Так вони молилися щість ночей підряд. Сьоєї ночі Арангурен, як звичайно, чекав на Серапіо. Той у звичайну пору не прийшов. Минула година, дві. Арангурен, схвилюваний, побіг до кімнати, де звичайно спав Серапіо. Там його не було. Тоді, вже тремтячи від страху, Арангурен кинувся в садок, до свого вітваря. Дивиться — ваза стоїть. Всунув до неї мерщій руку — аж легше йому стало: згорток на місці. Тремтячими руками розгорнув його і — аж похололо: у нім були рівненько нарізані куски газетного паперу! І більш нічого! Прощайте, 95.000 бовліварів!

Арангурен мало не зазнав мозкового удару. Кинувся до поліції зголосити шахрайство. Та яка з того користь? Шукай вітра в полі!.. Серапіо вже певно встиг пробратися до Колумбії...

Я до таких шахраїв відчуваю деяку пошану. Це все психологи, вони певно і без прогри грають на низьких інстинктах жаднюг. Знають, що ніщо так легко не розлучається, як дурень та його гроші. А, на їх щастя, дурнів на світі ще досить. Принаймні на їх вік вистачить...

Так. Злодійство та шахрайство цвітуть махровим квітом. І нічого з ним не поробиш. В часописі читаємо: „У Віста Алегре під час „Святого Тижня” було ограбовано 6 резиденцій. Злодії спокійно працювали в той час, як господарі цих помешкань насолоджувалися заслуженим відпочинком на березі моря”.

5. ТАНОК СМЕРТИ

Та без огляду на все це, ми вирішили теж використати цих п'ять вільних днів і на католицький Великдень чкурнути з Каракасу аж на Оріноко, в Гваяну.

Стерегти помешкання від злодіїв лишалася моя мама і їй на поміч мої два пси. Неймовірно сердитий „Джоні” — пострах цілого нашого кварталу. Якої він породи, бігме не знаю. Моя донька Ірена переконує всіх, що він є нащадком вовка і такси. Але я щодо цього маю сумніви. На мою думку, це далеко не вичерпує його родоводу. По-моєму, в нім змішані гени щонайменше п'яťох різних собачих порід. Він чорний, з білими плямами, на маленьких кривеньких ногах, як у такси, з ве-

личезним пухнатим рудо-чорним хвостом і ніби одягнений в кошлаті руді штани, такі як колись носили ковбої. Це мужик поважний, гавкає густим басом, страшно чуйний, нікого чужого до дверей не підпустить. Жадних легкодущних собачих забав не визнає, як от скакати через патик, приносити м'яч чи просити. Це все нижче його достоїнства. Сторож ідеальний. Ліпшого не треба.

А другий це „Бамбі”. Це вже чиста раса. Мехіканець. Чігуагуа. (Тяжко і вимовити, га?). Малесенький, в кишеню влазить. Чорний з гнідими підпалинами. Заразився від Джоні і теж робить з себе „тигра лютого”, бреше на чужих своїм дискантовим дзвіночком, аж барабанні перетинки лопають.

Всі чужі бояться моїх псів. Звичайно, їх мусять боятись і каракаські злодії. Отже, під їх опікою я залишив своє помешкання.

Поїхали ми в чотирьох на нашій блакитній, уже випробуваній в безлічі подорожей каміонеті „Шевролет”. Їхали: я, моя донька Іра, що завше з захопленням пускається на всякі такі авантури, вже відома моїм читачам малярка Віра Н. і наш старий приятель, Андрій Могила. З Каховки родом. Приятелі знушаються над ним з приводу тієї Каховки, де є п'ять синагог і одна православна церква та звідки походять усі знамениті українські скрипалі — такі як Давід Ойстрах, Натан Мільштайн („син широких українських степів”) — писала про нього одна празька газета) й інші.

Людина дуже симпатична, добрий товариш на прогулянках, захоплений amator музики, єдиний земляк на цілий Каракас, що ходить з нами на всі концерти і то не через снобізм, а тому, що дійсно знаходить у музиці насолоду. Його мрією було стати диригентом оркестри, замість того став бухгалтером. Але коли має час, то так, як доктор Гіоб Преторіо Геца, кладе на грамофон симфонічні платівки й диригує ними. Хороший хлопець.

Ми виїхали раненько в Страсний Четвер, бо хотіли в той самий день доїхати до Сіудад Болівара. А це все таки понад 700 кілометрів. Майже без зупинок ми пролетіли аж до Сан Хуан де л'ос Моррос.

Тут треба було зупинитись. Нам назустріч поволесеньки рухалась похоронна процесія. Ми мусіли відставити авто цілком на бік і перечекати, аж жалобний похід пройде повз нас. Чекання тривало досить довго, бо ми

натрапили на громаду селян, що несли свого приятеля-небіжчика до його місця останнього відпочинку за старовинним венесуельським звичаєм. Вони з ним виконували той дивовижний і гротескний обряд, що тут називають „байляр ель муерто”, себто заставляти танцювати чи то розтанцьовувати мерця. Цей звичай по селах дуже розповсюджений, часами з ним у скороченому виді стрічаємось і в Каракасі. Деякі оселі часто не мають свого цвинтаря і тоді мертвого доводиться нести багато кілометрів до місцевості, що має цвинтар. Тоді приятелі покійника пригтовляються до похорону заздалегідь, запасаются горілкою, тютюном, бо знають, що їх чекає тяжка праця.

В ніч після смерті влаштовується „вельоріо”, себто в гості до мертвого збираються всі знайомі і напів знайомі. Покійник лежить у труні посеред кімнати, кругом горять свічки, і гості додержують йому товариства, щоб йому не було нудно самому проводити останню ніч на землі. Гості вихваляють мертвого, потішають членів його родини, розповідають останні новинки, жартують, їдять і п'ють горілку. А другого дня 4 або 6 міцних мужчин беруть труну на плечі й виносять її з хати. Спочатку ходять з нею тричі довкола хати: ступають кілька кроків уперед, потім кілька кроків назад, потім кілька разів обертаються з труною на місці, щоб покійник утратив орієнтацію, щоб йому запаморочилася голова, щоб він потім не міг знайти дороги назад до своєї хати... Опісля починається той примарний ритуал, що його називають „розтанцьовуванням” небіжчика.

Носії поволі рухаються вперед, ритмічно гойдаючись з боку на бік і переступаючи то на праву, то на ліву ногу. Нагло всі на знак одного з них присідають навпочіпки і знову поволі підіймаються. Знов гойдаючись, ступають десять кроків наперед і потім так само три або чотири кроки назад. Це все робиться дуже поволі. Отже, зрозуміло, що процесія рухається вперед дуже помалу. Часами „мертвий стає тяжким”, себто носії втомлюються його нести. Тоді вони починають до нього приговорювати. Звичайно викрикують:

— Танцюючи, куме, пританцьовуючи, щоб небіжчик ішов до неба задоволений!

Коли і це не помагає, то вони ставлять труну на землю.

За віруванням селян, тіло небіжчика не

має жадного значення. Важне — його безсмертна душа. Тому вони і кружляють довкола хати, роблять всі ці кроки назад, наперед і з боку на бік, щоб витрясти з душі всі її недоліки, відірвати її від її навичок. Більш драматичним засобом є, коли вони ставлять труну на землю і гучними, лункими ударами кийв починають по ній бити. Це називається „апарер ель муерто”. Цим вони виганяють з душі її погані прикмети й одночасно карають мерця за невдячність. Бо, коли небіжчик стає тяжким, то він цим показує, що він незадоволений тими, що його несуть, і хоче, щоб цю працю перебрали інші його товариші.

Це звичайно і стається, і процесія поволі рухається далі. Такий похід часто триває кілька годин, а буває, і два-три дні. Ця можливість заздалегідь береться до уваги, і в таких випадках тіло по-домашньому бальзамують галпом, креоліном та різними рослинними субстанціями.

Процесія, що зупинила нас, рухалася дуже помалу. Одягнені в білі лікі-лікі*) носії поволеньки переступали з ноги на ногу і час від часу витирали з обличчя піт. Нараз один з них співуче почав викрикувати:

— „Я не люблю смерті!”

Інші підхопили за ним цей оклик.

Ми дивилися мовчки на цей в повному значенні слова „дансе макабре” з дивними почуваннями. В цім пританцьовуванні було щось таке гротескове, щось до такої міри незв'язане з трагедією смерті, що я почувався дуже ніяково, збентежено і схвильовано.

Я мав враження, що наяву бачу повторення того сну, що снівся мені кілька разів і кожний раз повторювався з абсолютною точністю. Надиво, після пробудження не зникав з пам'яті, а вперто дошкуляв мені і далі під час дня, немов продовжуючись перед моїм внутрішнім зором. Я бачив похорон. Мертвий лежав у відкритій труні. Його гострий блідо-жовтий профіль чітко вирисовувався на тлі чорних оксамитних подушок. Труну несло шість дивних постатей у довгих чорних балахонах. Вони були босі, й мали гострі чорні борідки ніби взяті з старовинних грецьких ваз. На їх голови були надіті якісь гостроверхі шапочки. Вони рухались уперед довгими стрибками, такими, як у балерин. Так плига-

*) Національне вбрання білого кольору, подібне до військової блюзи.

ючи, вони скоро рухались уперед і зникали з поля мого зору. Опісля сон продовжувався в таким виді, що я ніби опинявся на величезній площі перед готичним костюлом, і сюди з усіх бічних вулиць несли мерців. Якись темні постаті дуже швидко ставили відчинені труни, а в них лежали, мов воскові фігури, жінки, діти, дорослі і малі. Коло них наростали гори квітів, що своїми задушливими пахощами забивали мені памороки. Появлялися десятки священників. Високими дискантами в темпі алегро вони співали „реквієм”, так нібито платівку на 33 обороти хтось поставив на 78. Я з жахом кидався тікати з площі, та з кожної вулиці їхали галопом катафальки з відкритими трунами. Одного маленького, бородатого, цілком подібного до мумії діда везли на тачці, що її тягнув осел.

Пісня дзвеніла в моїх вухах, я кидався в іншу вулицю, перевертаючи вінки з квітами, але виходу ніде не знаходив, бо всі дороги були забиті трунами. Якийсь панок з одним оком, у купальнику, але з циліндром на голові, усміхався до мене беззубим ротом і показував мені на порожню труну, запрошуючи, щоб я в неї ліг... Обливаючись студеним потом, я прокидався.

Цей препротивний сон мені вживався кілька разів майже без змін і з гострою ясністю винирнув з архіву пам'яті зараз при погляді на цей венесуельський танок смерті...

— Що з тобою? — спитала Віра, що помітила дивний вираз на моїм обличчі.

— Нічого, так згадалось по асоціації щось неприємне. Дивись, дорога звільнилася, їдьмо далі!

Я закупив цигаро й затягнувся глибоко ароматним димом. Балачки само собою крутилися довкола смерті, похоронів та різних обрядів, зв'язаних з нею.

— Венесуельський селянин дуже заобонний і до смерті ставиться з великою обережністю. Є, наприклад, цілий ряд слів та висловів, що їх ліпше в щоденнім побуті уникати, бо хто його знає, ще, чого доброго, можуть накликати нещастя. Таких слів, як „смерть, похорон, могила”, він воліє не вживати. Замість того, щоб сказати „поховати Хуана Бімбу”, він скаже: „посіяти Хуана”. Він теж уважно слідкує за всякими явищами в хаті тяжко хворого. Фатальною уважається поява чорного метелика, крик сови, спів деяких птахів, кудкудакання курки, присутність

в садку лисиці, виття пса. Все це віщує хворому смерть. Є теж усякі рухи, яких треба пильно уникати, щоб не нанести шкоди собі або своєму ближньому. У присутності хворого не можна закласти руки за голову, перевернути сільничку, розбити дзеркало. Біда, коли хворий побачить місяця-„молодика” через своє ліве плече, або як зелена муха облетить довкола його голови...

— Кажіть, що хочете про венесуельців, але є признаки, що віщують смерть, — сказав Могила. — Ви пригадуєте, коли так тяжко хворіла Катя, (жінка нашого приятеля). Мені приснилося, що в мене заболіли зуби і я мусів піти до лікаря. Він почав мені виривати зуба і ще до того без знечулення. Я прокинувся і в першу чергу подумав, що певно з Катєю щось трапилось. І дійсно, за дві години ви мені подзвонили, що вона померла.

— І мені приснився сон про зуби, що їх мені виривали. То було напередодні смерті моєї мами, — сказала Віра. — Дійсно, є якийсь дивний зв'язок між зубами і смертю.

— Ну, я не знаю. Треба б пошукати пояснення у Фройда. Одначе признаюсь, що хоч я нітрохи не забобонний, один епізод мене спантеличив. Ви всі знаєте мого „тигра лютого”, пса Джоні. Він ніколи не в'є. Навіть, коли я граю на скрипці, він зрезигновано мовчить, лише лізе під ліжко. А в ніч напередодні смерті Каті він нас усіх розбудив таким жалібним виттям, як ніколи. Мене це неприємно вразило, бо саме я згадав народне повір'я про собаче виття. А ранесенько по мене прибігли, бо Катя вмирала. Пояснійте, як хочете!

— Це тому, що у пса та й у всіх тварин нервова система чуйніша, ніж у нас, — сказала Ірина. — Пес відчуває смерть значно раніше, ніж людина. Але, може б ми говорили про щось веселіше. Зрештою, їдемо для приємності, а не для того, щоб псувати всім настрій такими балачками. Годі!

— Має рацію! Тобі то ще дійсно нема чого думати про ці речі. А нам?

Я з трохи гіркою усмішкою подивився на своїх компаньйонів.

— Годі, тату, я сказала. Маєш мене слухати!

— О кей, сеньйоріта! Годі — так годі! Завжди треба слухати молодших... От, краще, дай мені води, бо сонечко вже таки здорово припікає.

(Продовження в наступному числі).

Моя подруга Валентина

ВСТУП

Колет, французька авторка оповідання, що його пропонуємо нашим читачам — лавреатка Гонкурів. Вона помітна своїм простим, невибагливим стилем, доброю літературною мовою, вмінням цікаво писати про дрібні, буденні речі, визначається знанням жіночої душі з усіма її добрими прикметами, яких знаходить мало, та хибними, якими віщуть наділені її персонажі. Із справжньою французькою легкістю вміє вона говорити про найповажніші речі з гумором, дотепом і сарказмом, послугуючись цінним літературним засобом — іронією.

У „Валентині” український читач знайде відбитку звичаїв і обичаїв першої світової війни у Франції з пікантними деталями про жіночу моду, макіяж, страви, товариське життя й подібні побутові речі, побіч вічної проблеми виховання молоді, конфліктів між батьками й дітьми та глибоко прихованого, але завжди відчутного французького патріотизму. Дуже сьогочасними здаватись будуть ті місця, де Колет висміює теляче захоплення московською „модою” або ж веде розмову про „здічіння моралі”, даючи перекрій французького суспільства від високої буржуазії до суспільних низів, при чому „моральними” не завжди виходять „верхи”.

Її називання „речей по імені” та рубашний словник, мабуть, разитимуть українського читача, звиклого до „хорошої” розповіді. Проте варто не зважати на ці дрібниці (зрештою, вони сьогодні дуже в моді!), щоб ознайомитися з невеличким твором великої європейської літератури.

Софія Наумович

Моя подруго, Валентино, я дістала вашу карточку й вичитала з цих кількох рядків, що сіткою дрібного павутиння закривають вид на озеро Бурже — вашу вірну приязнь і сердечну турботу. Ми розсталися трохи холоднувато, тож ви пишете обережно: „Жахлива погода, неможливо вибратися на прогулянку, думаємо повертатися... А що ж ви робите?”

Цього мені доволі, щоб собі нишком перекласти: „Боюся, що я вас розсердила. Не забувайте за мене, не гнівайтесь! У нас немає спільних думок, але я вас люблю з усіма вашими недоліками, хоч і сама не знаю, чому. Журюся, заспокойте мене!...”

Не червонійте, Валентино — від цього об-

сипається пудра! І заспокойтесь таки зразу: я ж баша приятелька!

Я слідувала в пресі за вашими поїздками. „Фігаро” запевнило мене про Ваше перебування у Трувіль. А якийсь феміністичний листок змалював вас дивовижними словами: вам присеїли „бездоганний морський костюм Люї XV-го з „гваякілем”, обведений „помпадуром”! Це й справді так, як каже Клодіна: „Я не знаю, що це таке, але воно має бути гарне”.

Живу в жовтій пісковій пустелі, на пляжі завбільшки в шістдесят квадратних метрів, без одного стебельця зеленини, без одного камінчика — і просто дивуюся, що десь дами носять модні капелюхи, вузькі сукні, крохмалені коміри, довгі корсети й небезпечні гостроносі черевики... Як же вам признатися, що я на весь сезон відклала свої спідниці й черевики та топчу збайдужілими й зроговатілими стопами зелені водорослі, гострі черепашки й сірий очерет, що пробивається з піску? Як же мені змалювати себе смуглявою, з облізлого на носі шкірою та з руками, наче б у рукавичках табачкового кольору? Слава Богу, єдині морські чайки й чудові кулики лякаються мого одягу: „кнікербукерів”, що були колись сині, та грубого вовняного светера-джерсі. Докиньте панчохи ровериста, гумові черевики, зім'ятий кашкет — а все це вмоцнене високо на старій гнідій кобилі — і ви матимете вершника, якого ніколи не зустрінете в Бульонському ліску.

Хай же я вам бодай погратуюю! „Феміна” містить ваш портрет у тенісовому костюмі поміж „найкращими ракетами” в Довіль. Знаменитий цей ваш панцер „а ля Жанна д'Арк” з білого матеріалу, в якому складана спідниця починається в половині стегон. У ньому ви маєте дуже бойовий вигляд і, хоч ні трохи не спортивний, зате дуже симпатичний.

Бачите? Ми вже зовсім не гніваємося, хоч ви такі нестерпні, а я неможлива! Я й досі бачу нас обох, як ми на прощання обмінюємось увічливими й театральними словами. Ви запитали, що я робитиму цього літа, а я відповіла: „Наперед поїду в Марсель грати „Тіло”. А ви: „Знову?” Я: „Що знову?” Ви: „Знову цей жах!” Я: „Це ніякий жах, це сенсаційна мімодрама!” Ви: „А вже ж жах! Таж у цій п'єсі з вас здирають сукню й ви залишаєтеся...” Я: „Еге ж, без сук-

ні". Ви: „І це вам не перешкоджає?" Я: „Що?" Ви: „А те, щоб показуватися перед публікою... у вигляді... у костюмі... врешті я цього не розумію! Коли подумаю, що ви стоїте там перед усіма... Ох!..."

І вас пройняла така соромливість, що ви закрили обличчя руками й так відхилилися, що приліплена до вас суконка обрисувала вас гірше, ніж голу: невеличкі груди, стиснені корсетом, видовжений плаский живіт, закінчений містерійним згортком, заокруглені з'єднані стегна й тонкі трохи зігнені коліна. Усі ці деталі вашого граційного тіла з'явилися так виразно під крепдешиною, що аж я зніяковіла від цього... Але ви вже відслонили свої розсерджені очі.

—Я ніколи не бачила подібної... відваги, Колет!

А на це я відповіла брутально й недотепно:

—Ви мене нудите! Ви ж мені ні мати, ні коханець! Отож...

Наше прощання супроводило почуття полегші й стриманий тиск рук. А тепер я сама до себе сміюся, згадуючи вашу особливу соромли-

вість, яка захищає — під широкими й глибокими капелюхами — ваше дрібне тіло. Кожний його крок проявляє рух клубів під короткою вузькою тунікою, опуклість і гойдання спідниці та рожевий кольор ramen і плечей під мереживом станика й рукавів. Я мала якраз велику охоту вас скартати: вам не досить показуватися в денному світлі в такому вигляді, що його хіба танагрійська німфа вважала б достатнім, то ви ще й виходите з купелі в Трувіль з вистаючими кінчиками грудей під блискучим натягненим шовком, як у змолоті риби!..

Одне, чого ви мене ніколи не навчите, Валентино, це те, що шкіра на моєму стані чи стегнах мала б бути привабливіша, ніж на руках чи литках! Це саме й є ота „відвага", як ви її звете, оця безтурботність дикунів. І тому зайві всі ваші негодування й — коли так можна мені висловитися — виставляння напоказ вашої соромливості у квадратних сантиметрах...

Чи пригадуєте собі ці славні переслідування голизни в мюзік-голах? Одна бідна статистка виступала в двох ролях на закінчення року. В одній вона з'являлася гола, цнотлива, мовчаз-

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ДОБІ ДИРЕКТОРІЇ УНР

В 7 ТОМАХ

Монографічна праця проф. Українського Вільного Університету

Д-РА МАТВІЯ СТАХОВА

Ця монографія містить вперше всебічний образ державотворчої дії української нації від листопада 1918 по листопад 1920, а одночасний основний огляд оборони Української Держави на всіх фронтах мілітарних і дипломатичних.

В цій праці використано невідомі до тепер українські та не-українські джерельні документи (французькі, британські, німецькі, польські, американські, московські і інші) текстуально так, що кожний читач сам може собі виробити свій власний погляд на окремі періоди історії відновленої самостійної, соборної і суверенної Української Держави.

До тепер появилось 7 томів цієї монографії.

Ціна всіх дотеперішніх 7 томів в полотняній твердій оправі 32.20 дол.

Ця праця видана в рамках Наукового Товариства ім. Шевченка — Бібліотека Українознавства.

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO, ILLINOIS 60622 — U.S.A

на й нерухома на картоновій хмарці з луком у руці. У сценці „Жіноча білизна” вона виходила в мережаній комбінації й скарпетках. Голі коліна тремтіли під час куплету без змісту, а пуп’янки грудей ставали ліловими під батистом. Вона була в цьому гарненька, трохи смішна й цілком непристойна. Одну з цих роль їй відібрали, та не вгадаєте, яку. Отож, вона мусіла віддати Артемідин лук і залишитися в комбінації...

Вам здається, що це природне? Цього я й сподівалася! Ох, проклята жіночко! Бувають моменти, коли мене нападає охота провчити вас. Я схопила б цю вашу вперту голову, твердшу за кокосовий горіх, за волосся, справжнє й штучне, та так сильно нею товкла б, поки не витрясла б із неї всіх пересудів, уламків ідей та решток принципів, що то всі загалом роблять стільки неморального шуму!

Так, неморального, дурнику! Неморального, йолопе! Телепню в клітку! (Я все ж таки вживаю ще пристойних слів!). Мені байдуже, що ви витріщаєте очі й у вас захопило дух. Ви ніколи не знатимете, як погано я думаю про вас — вас, що дивитеся на мене так, наче б я набралася якоїсь поганої хвороби, що її ні виявити, ні приховати — бо в мене немає чоловіка... Ви смієтеся, наче з дешевого парадоксу, коли я вам пояснюю, що подружній стан здається мені недоречним і радше аномальним — вам, що маєте чоловіка, який до того ж працює „при автомобілях”, і що в його раменах ви забуваєте зраду й утечу аманта!..

Чи ви ніколи не спостерігали довго й глибоко цієї людини — свого чоловіка? Не відповідайте мені хитро й дотепно: „Так, адже я його зраджувала!” Пригадайте собі без сміху той час, коли ви його ще не зраджували. Чи не було такого дня у вашому житті, коли ви, вірна, любляча й навіть закохана жінка, раптом здивувалася: „Що робить цей чоловік у мене й зі мною? І чому, власне, я живу з цим паном у одній кімнаті? Правда, я одружилася з ним, але це не суперечить фактові, що цей пан, — такий, зрештою, як інші! — перебуває в моїй кімнаті, в моєму ліжку, в моєму житті... Він заходить у мій будуар і питає: „Чи не перешкоджаю тобі, дорогенька?” Я відповідаю солодко: „Ні, мое кохання!” — але не виявляю, що цей пан, його обличчя, плечі, жест при гладженні вусів стають мені раптом чужими, невідомими, образливими... І невже ж отак уже ціле життя маю жити з цим паном, який має право бачити мій поганий вигляд вранці, спостерігати, як я п’ю ру-

м’янок на прочищення, цікавитися прикрими датами жіночого календаря та проходжуватися в підштанцях по моїй лазничці? Він у моєму житті на все життя! А, до речі, то я його зовсім не знаю. Я люблю його, але це інша справа. Любів не має нічого спільного з життям удвох. Навпаки, вона найчастіше від цього вмирає...”

Признайте, Валентино, це ж бо неможливо, щоб ваш подружній стан не став перед вами бодай на мить у всій своїй безглуздії брутальності. І хто може ручатися, що ваш чоловік теж не відчуває цього сорому — щирішого, звичайно, за наш? Буває, що ваш, чи мій, чи інших жінок чоловік прокидається одного ранку насуплений, неговіркий, зайнятий своїми думками, поглядає на вас з-під лоба... На ваше запитання: „Що тобі, мій дорогенький?” — він відповість: „Нічого... якась мігрена”. І, прийнявши з вашої чутливої руки таблетку пірамідону, він продовжує відмовчуватися з виглядом людини, якій щось трапилося.

А трапилося йому те саме, що й вам. Він вас не впізнає. Він дивиться на вас нишком з-поза газети, здивований і обурений до глибини душі тим, що раптово відкрив і розглянув у всіх деталях холодним і ясним оком ту жінку, що перебуває в нього, що підспівуючи поправляє гребінцем зачіску, дзвонить на прислугу, наказує, вирішує й розпоряджається... Я вам присягну, дорога подруго, що в цих скороминущих хвилинах, у поглядах коханця на коханку, чоловіка на жінку є щось таке, що проймає жахом...

Пригадую собі знамениті слова моєї матері, яку мій батько чогось то був насварив:

— Забороняю тобі, — сказала вона, — так до мене говорити! Ти ж навіть не свояк мені!

Мої дитячі вуха схопили ці слова, і з того часу, я часто їх пригадую.

У цю хвилину, ви, моя рибко, мабуть, читаєте мого листа з лихою посмішкою: „Зрозуміло, вона змальовує подружжя якнайгірше, бож вона...” Бо я не маю чим похвалитися? Прекрасно, але я не дозволю вам так по-жіночому змінити тему. Я вам перекажу напучування моєї матері напередодні мого одруження з чоловіком, який мене любив, а я його:

— Ти покидаєш мене, голубко, задля кого? З ким ідеш від мене?

— Таж, мамуню, з тим, кого люблю!

— Знаю-знаю, що ти його любиш. Але це якраз не дуже вигідно для тебе. Було б краще, коли б ти його менше любила... Ну, й що ж далі?

--- Що ж далі? Це все.

— Це все? Ну й сказала! А я ж нічого гарного не бачу в тому, що моя донька йде собі від мене з якимсь чужим...

— Алеж мамо, він же буде моїм чоловіком!

--- Це мені байдуже, що він буде твоїм чоловіком. Я мала їх двох і від того не згорділа. Чоловік, якого ти навіть не знаєш!

--- О так, мамо, я ж його знаю!

— Не знаєш його, дурненька, бо любиш! Ти підеш собі з цим панком, а ми з твоїми братами дивитись мемо тобі вслід із посумнілими обличчями... Обурливо, що такі речі дозволяються...

— Ти, мамо, надзвичайна! Що мені врешті робити?

— Роби собі, що хочеш, звичайно! Але це не в порядку, це зовсім недоречно. Тільки він сказав, що тебе любить, а ти вже в його раменах і готова йти за ним на кінець світу. Але, коли він скаже, що вже не кохає, то сразу зміниться в твоїх очах. і ти відкриєш, що він має короткий ніс, як у людей, яким бракує глузду й рівноваги, що в нього товстий і червоний карк, як у тих, які в нападі люті вбивають, що

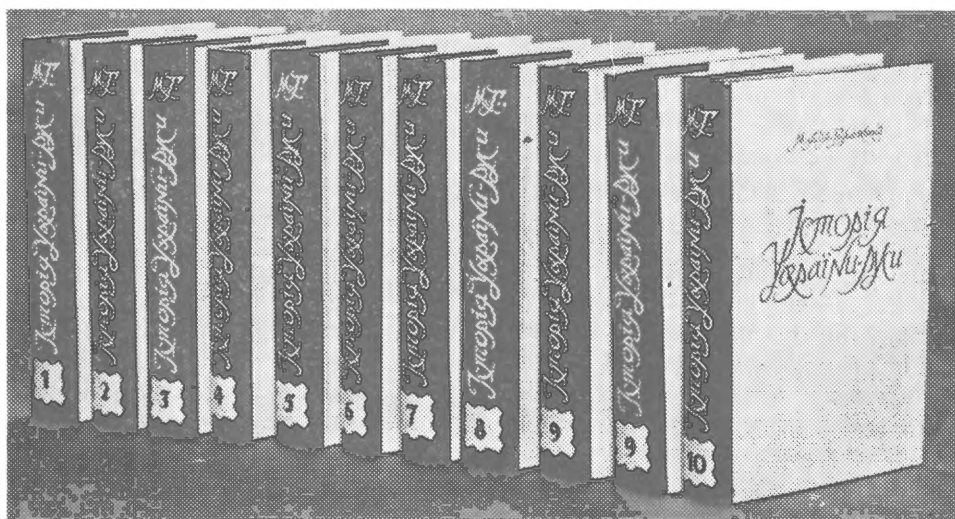
його голос піжний і звабливий, як у брехуна, а борода жіноча й хтива... Не плач, моє ти розкішне цуценя! Я порушниця веселого настрою, бо говорю брутально, але це правда: коли хочеться добре знати свого чоловіка, то треба одружуватися хіба з власним братом! Коли в родину входить чужа кров, то, буває, дивлячись на власного сина, іноді питаємо: „Звідкіля він узяв ці очі, чоло, люту злість і здатність брехати?“ Ну, годі, мій бідний цуцику, я зовсім не намагаюся змінювати цього вашого „нового суспільства“ — як ви кажете — але ж бо воно так погано влаштоване!...

Вибачте мені, Валентино! Я далася понести безрадіним спогадам. Але, як і моя знаменита мама-чудачка, я теж не збираюся нічого міняти. Самотність, оп'янива свобода й відсутність корсетки зробили з мене проповідницю найгіршого сорту. Я не хотіла моралізувати, а тільки трохи вас подратувати. На жаль, у цю гру я вкладаю забагато переконання. І мені здається, що бачу себе через десять років: стара, суха, просторікуюча Колет, з волоссям постриженим, як у російської студентки, в реформованій суконці, яка ходить і проповідує вільну

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

11 томів у ціні \$90.00 за цілість. Продаємо на догідні сплати.

Замовлення слати на адресу

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Avenue

Chicago, 22, Ill.

любов, горде відокремлення й подібні дурниці. Бррр!..

Але якийсь чорт указує мені ще гіршу картину: сорокарічної, розпаленої новим коханням Колет, що, перезріла й квола від прикрас і фарби, то бореться, то впадає в одчай... Я відштовхую обидва привиди й шукаю поміж ними захисної стежки, на яку заведе мене приязна рука.

Прощавайте, дорога! Боюся, що вам цей лист не сподобається. Ми ніколи не порозуміємось, хоч, мабуть, усе життя шукатимемо себе взаємно з безкорисливою приязню. Тільки не надійтеся спровадити мене „на добру дорогу”, а я не буду намагатися вас переконувати. Це дасть нашим розмовам трохи штучне, проте нешкідливе тепло, воно підбадьорює й ніколи не розчаровує.

Прощавайте! Поверніться до свого тенісу в сукні-панцері Жанни д'Арк, а я піду ловити цю плоску рибу, що її можна жменями збирати в ямах після відпливу моря. Зірвався сильний вітер і мете піском так, що його крутежі викликають запаморочення. Під низьким небом пляжа скидається на безмежну пустинню кольору попелу. Бліді дюни димляться під вітром і розпорошуються на всі боки... Ви б тут пропали від нудьги й смутку, моя дитино, а я собі вподобала... Цілую вас, повертайтеся гарна й задоволена! Ваша приятелька Колет Вілі.

Те, що мало статися, сталося. Наче обвинувачена в усіх гріхах, я чекала на Валентину, діставши загадкову пневматичку: „Мушу вас за багато дечого скартати. Ви мене турбуєте!” Як же я, негідна, могла стурбувати цю струнку, молоду, так добре зодягнену жінку, яку зашивають у сукню з одного шматка, щоб вона не могла ні добре сісти, ні зігнутися, ні ходити?.. Наче золотий ланцюжок, що нормував ходу Саламба... Я стурбувала свою подругу Валентину!.. Що ж я такого зробила?

Мій гарний суддя в чорній сукні з мережаним жабо прозраджує збентеження, властиве всім суддям, і я не хотіла б бути на її місці.

— Заходьте сміливо, Валентино! Не хочете зняти шапочки?

У неї на голові щось у роді купальної шапочки, блискуче й скручене не знати з чого, воно закриває все волосся й вуха, крім маленького ясного кучерика над правим виском. Це гарне й дуже кокетливе, виглядом нагадує трохи шапку св. Лазаря. Обережно вказую пальцем цей предмет:

— З чого воно?

— З дерева, — відповідає Валентина, намагаючись припізнити суд наді мною. — З деревної тканини, яку занурюють у купіль з липкого срібла...

— Липкого, моя дорога?

— Липкого! А ця ясноглуба драперія довкола — це клейонка. Саме тепер лянсують її на сезон у Монте-Карльо, а також вечірні капелюхи з легкої шкіри. Це дуже модне... Мій Боже, я не кажу, що це дуже гарне...

— Ні, не кажіть цього! Скажіть мені радше, що вас привело й що спричинило цю трикову телеграму?

Молода жінка в шапочці зосереджується, зачерпує з свого нутра відваги й урешті говорить:

— Отож, прошу: передучора ви обідали в барі Семіраміди, правда?

— Правда! То й що ж?

— То й що ж? Це все. Чи цього вам не досить?

— Цього мені досить, бо я там обідаю двічі або тричі на тиждень. Там дають добре їсти.

Китичка — з чого ж вона може бути? З дротяної соломки, що вивершує шапочку з тканого дерева й клейонкового полотна, дрижить, танцює й розкланюється?

— А леж, нещасна жінко! Це ж таке місце... таке місце...

— Що має недобру славу? Знаю.

Моя бідна приятелька зрікається засобів деклямації. Вона дивиться на мене з несподіваною ніжністю й найбільшою ввічливістю:

— Можна й справді подумати, що ви хочете внеможливити вашим приятелям важке завдання вашої оборони...

— Хто вам дав таке завдання? Я — поготів!

— Я хотіла сказати... врешті... ви знаєте, що я вас дуже люблю. Що ж я маю відповідати, коли мені кажуть, що ви обідаєте в Семіраміди?

— Скажіть поправді, що це вас не цікавить.

Мій бідний суддя червоніє, вагається. Ах, наскільки ж легша роля підсудної! Я нею просто милуюся, зручно влаштовуюся, занурююся в найм'якший із моїх гріхів, а Валентині бракує сміливості мене звідтам витіснити.

— Звичайно, це мене не цікавить. Алеж бо це задля вашого добра! Це ж може вам пошкодити... А ви немов би то нарощне робите! Та врешті, коли б ви зайшли туди мимоходом — згода! А то ви там задомовлюєтеся, стаєте

постійним гостем... Коли б ви йшли туди цілим гуртом... інколи... А то ви сидите собі там у куточку з газетою й собакою, зовсім сама!.. І всі ці люди кажуть вам „добридень”, ті панове, що в них убрання, як спідниці, з перстеньми й браслетами на ногах... І врешті, — докидає сміливіше, мені казали, що вечори там страшні...

Я не знаю, дорога, я там не вечеряю.

— Це правда, але ви знаєте, що після вечері...

— Знаю. Семіраміда мені розказувала...

— Вона вам?

— Так. Це знаменитий тип — ота Семіраміда! Ви її не знаєте? Ніколи не бачили цієї плоскої, як у бульдога, мордочки, рудого волосся, що звисає дашком над чолом, та шиї в три тераси, як еспанський балкон?

— Я не мала цієї приємності.

— Тим гірше для вас! У неї вигляд добродушності й зухвалості, витривалості й міцного здоров'я. Вона дешево продає зупу з порів, курку, ковбаски й телячу печеню, то й ціла юрба бідаків у жакетах і нуждарок із штучними прикрасами має в неї миску юшки й „туну” на добавок. А туна, Валентино, це п'ять франків.

— Знаю, знаю...

— Пробачте! Отож Семіраміда царює в своєму „козирку” з волосся, зодягнена в фартух з кишенями, у тому барі з недоброю славою — звичайно, у вашому розумінні та зрештою всіх інших...

— Сподіваюся!..

— Я теж... Вона знає прізвища всіх своїх клієнтів та їхніх приятельок, але не любить незнайомих. До випадкових гостей так і зразу ж гавкне: „Тут немає ніякого жертя для ваших пик!” Вона знає скандальну хроніку всіх барів, але зберігає дискретність. Одного дня, розказуючи мені непристойну пригоду якоїсь жінки, що сиділа в кутку, докинула: „Тільки я одна в Парижі знаю її пригоду! Вона дуже стривожилася б, коли б знала, що нас тепер дві...”

— Прекрасно!

— Ви так злорадієте, наче б самі цього не робили кожного дня. А в Семіраміди це звичайна наївність... І, врешті, моя дорога, я вже така дивачка, що люблю їсти на свій спосіб. Коли поспішаю перед театром, то не хочеться заходити до модних ресторанів на бульварах, де всіх гостей критикують і роздягають до кісточок... Я собі йду до так влучно прозваної Семіраміди — войовничої королеви в мідяному

кашкеті, озброєної кухонним ножом. Вона промовляє кольоритною мовою до свого народу: чоловіків з довгим і жінок з коротким волоссям...

— Оце якраз за цю публіку я вам доко-
ряю!

— Чому?

Таж у цьому барі відбуваються кожної ночі, сцени, оргії, бійки...

— Повторюю вам, що я про це нічого не знаю. Та й що б мені це шкодило? Оргії в барі Семіраміди, як усі оргії взагалі, напевно такі банальні, що могли б навчити чесноти найбільших гістериків. Я цікавлюся тільки тими людьми, що там обідають. І саме про них хочу вам розказати, Валентино, бо ж я щиро погодилася дати вам вияснення. Отож, там бувають такі молоді чоловіки, яких жінки зовсім не цікавлять. При обіді вони там, як у себе вдома, відпочивають і набираються сил до вечері. Не мають потреби похитувати станом, тонко викри-
кати, вимахувати хустинками, зволоженими етером, танцювати парами, ані вголос замовляти: „Семірамідо! Ще одну шері на рахунок цього пана!” Вони тихі, втомлені, сонні, з підмальованими очима. Той, що кумедно пишається прізвищем справжньої княжни, домагається мінеральної води, бо це прочищує. Інший, із хворобливим виглядом дівчинки, одержує від Семіраміди макарони й юшку, якою брутальна господиня, наче буркотлива мати, наповнює йому тарілку двічі. А потому вона, взявшись у боки, сварить довгого юнака з синіми галюци-
нуючими очима, який відштовхує тарілку: „Ти знову начинився морфіною, га? І чого це твоя мати залишила тебе так на поталу? Невже вона не має серця!” Ще інший, який нагадує своїм барв'яковими очима й наївним носиком Сюзанну Дерваль*), вередує незадоволено: „Ах, тільки не підливи! Я не хочу руйнувати собі шлунка! Гарсон, раз на завжди собі запам'ятай, щоб мені не давати огірків!.. Зате ж пришили мені бензонафтолеві пілюлі...”

Усі вони милі, без пози, ледачі й меланхолійні, як куртизани без праці, але швидкі до сміху й весело граються з собачкою, яку Семіраміда знайшла вночі на вулиці. Коли ж яка стороння людина помилково продереться туди, то всі вони зразу насторожуються, починають перекликатися з одного столика до другого півнячими голосами, силуваним сміхом, обмінюються непристойними клішами й нудними

*) Славна драматична акторка.

розмовами. Зайва людина чи гурток цікавих або ж п'яниць, випивши пива, швидко зникає. А коли зачиняється за ними двері, зразу ж залунає радість полеглий й спокою, півголосних балачок вузьких грудних кліток, завітчаних яскравими краватками й хусточками в кишенях, що спираються на столи в моральному відпруженні, як циркові звірята після вправ...

Валентина не любить довгих розповідей. Після кількох хвилин уваги, блиск і пожвавлення її личка змінюються в непорушність і сонну витрішкуватість очей. Я змовкаю. Але вона, очевидно, своєї місії ще не закінчила:

— Це все дуже гарне. Ви хочете себе оправдати, тому й одягаєте всю справу в літературу й думаєте собі: „Говоритиму швидко, сипати-му гарними словами, й Валентина бачитиме тільки вогонь!“ Це багато легше, ніж вислати мене пройтися!

Її компліменти й жіноче лукавство завжди мене обеззброюють. Валентина часто мені набридає, проте інколи й дивує, зокрема, коли я раптом помічую, як з-під її штучних кучерів та капелюхів-мисок вилазить кінчик вуха злобної bestii. Тоді я не можу стриматися від сміху:

— Та хіба ж я виправдуюся, мале страхіття? Чого й перед ким? Перед вами? Невже ж ви цього гідні, мегаломанко?

Вона закопилила свою спокусливу губу, наче перед чоловіком, що до неї залицяється:

— Ну, дивіться! Ви ще хочете мене лаяти! Це вже край! І це тому, що я посміла сказати, що Семірамідин бар — не монастир і не висловлюю пошани перед цією „королевою Вавилону“...

— Семіраміда не вимагає пошани. Що вона з нею робила б? Цього ж ні їсти, ні прода-ти, тільки місце забирає... Але вона й мене наділяє частинкою цього буркотливого материнства, яке з її звичної клієнтелі робить пешену покірну дітвору. До речі, її химерна й скупа та марнотратна водночас вдача викликає пошану. „Скільки я тобі винна, Семірамідо?“ — прошептала одного разу мізерна завсідниця з боязливими очима. „Я не знаю, не робила рахунку!“ — буркнула Семіраміда. — Думаєш, що тільки тобою мушу цікавитися?“ — „Алеж я маю гроші сьогодні, Семірамідо!“ — „Гроші, гроші... Не тільки ти маєш гроші... Ось клієнт із того стола заплатив мені людіора за печену курку. Сто су більше, як у Паяра!*) Дивись на цю морду, — саме відходить! Панич знехтував моїм

„меню“! Панич замовив собі страву поза списком! Панич думає, що він у ресторані!“... — і, це кажучи, вона поражала блискавками своїх страшних очей знесміленого втікаючого їдця, який думав, що людіор дає йому право їсти печену курку в Семіраміди... Чи я вас не нуджу, Валентино?

— Ні трохи. Навпаки!

— Цього я й не чекала, це успіх. Тож на-смілюся вам ще сказати, що, обідаючи в Семіраміди, люблю спостерігати й жінок, які добре вальсують. Там їм за це не платять — вони танцюють для власної приємності поміж мискою капусти й волового гуляшу. Це молоді модельки, гульвіски без праці, що інколи дістають малі ролі в кабаре-тах. Я не бачу облич цих танцюристок під великими капелюхами-парасолями чи дзвонами-будками, крім висунених наперед і синіх від пудри щелепів. Я бачу тільки два граційні поєднані тіла, вирізьблені під мізерними сукнями вихром вальса, два худенькі юнацькі тіла з тонкими ногами в дрантивому взутті — вони прийшли, без повозки, по снігу й болоті. Звиклі до популярних балів, вони вальсують пристрасно, розпусно, з чудовим нахиланням тіла, наче паруса в яхті... Я вважаю, що це краще, як балет.

І це саме пора, коли я покидаю бар Семіраміди, не без того, щоб вона не затримала мене на порозі із змовницьким виглядом: „Пст! Нічого не кажіть, — прошептала вона одного разу, вкладаючи мені на палець петлю якогось горбатого пакета. — Нічого не кажіть! Я на-рвала вам яблук. Це ті великі ренети, що їх ви любите. Вони поморщені, як зад бідолахи...“ Вам смішно, правда? А я це вважаю великою ввічливістю. Вона знала, що я люблю старі карбовані яблука, які пахнуть підвалом, де я складала їх у дитинстві, та нагадують виноград-мускат...

— Це справді ввічливо, — потакує Валентина, — але тепер я відходжу. Тільки знайте: я не здаюся. Я ще повернуся вас моралізувати. Я вас ще знайду, недобра паршивко!

— У барі Семіраміди — увечері, о восьмій годині!

— У барі Семіраміди — увечері о восьмій, якщо хочете!

З рукою на клямці вона повертається. Під ясним чубом сміється око й це все, що я бачу з неї поміж шапкою й горностаєвим „боа“, обкрученим двічі довкола шиї:

— Скажіть, як ви думаєте: чи мій чоловік довідається про те, коли я піду один раз із ва-

*) Вибагливий ресторан у Парижі.

ми обідати туди?.. У темній сукні й скромно-му капелюсі!..

**

— Поперше, коли б я мала доньку...

— А леж ви не маєте доньки!

Валентина здвигає раменами, сердита. Її порушила правила її улюбленої гри: „якби я мала”. Я вже знаю, що робила б ця рішуча молода жінка, коли б вона мала авто, яхту, коли б її чоловік був міністром війни, коли б вона успадкувала 10 мільйонів, коли б стала великою акторкою... Мені завжди здається, що здіймається вітер і я кліпаю очима над берегом моря, коли вона прибігає до мене задихана й, розглядаючись довкола, бурмоче:

— Чорт бери ваше Пасі!*) — Моя дорога, говоріть собі, що хочете!..

Без уваги на цю заохоту я ніколи не сказала б їй, чого хочу. Але не можу стерпіти, коли вона меле те, що їй приходить на язик.

Відколи приїхав російський балет, Валентина носить з великою манірністю одяг, який ледве чи простила б їй навіть найніжніша східня краса. Вона напахнюється рожею й жасмином, зодягається у візантійську сукню з хусткою Марії-Антуанети, в козацьку шапку й американські черевики! Та ще й не вагається вигукнути:

— І як же ж не стати персіяночку?

Мінлива й невгамовна, вона заливає мене потоком слів уже від порога та переконує безконечним ланцюгом взаємно-суперечних аксіом. Вона мене любить, бо я з нею не воюю — їй здається, що я неслівлива, а насправді я тільки приголомшена. Вона говорить навіть тоді, коли я читаю або пишу... Сьогоднішній теплий і дощовий осінній пополудень привів її неприродно-розумною. Вона грає ролю мішанки й деспотично виховує дітей, яких не має:

— Коли б я мала доньку... Ах, моя дорога, ви побачили б, що я думаю про модерне виховання, про спортову манію та про дівчат американського типу! З них виростають безвартісні дружини й матері жалюгідних родин!.. Що ви там бачите в саду?

— Нічого...

Нічого. Я питаю без слів пожовклі дерева і вологу землю: де моя подруга Валентина могла дізнатися про модерне виховання? Я бачу вузький городець моїх сусідів і їхній дім — хатину з дерева й цегли, загублену поміж останніми деревами Пасі!..

*) Елегантна паризька дільниця.

— Поворот до родинного життя, моя дорога, ось що на потребу! Родинного життя, як його розуміли наші бабуні. У ті часи вони не журилися матурами для наших дівчат, і через те ніхто себе гірше не почував, навпаки!..

На хвилинку підношу очі на мою гуриску в зеленому кафтані, даремне шукаючи в ній проявів невігоєної матури...

— Так, я тверджу: коли б мала доньку, то зробила б з неї здорову, спокійну провінціялку на давній лад. Трохи фортепіяна, трохи лектури, зате ж багато шитва. Вона вміла б вишивати, лагодити білизну... Я її навіть бачу, так наче б вона тут була: гладко зачесана, з плоским коміром... Запевняю вас, що бачу її.

Я теж бачу її: вона сіла собі, як кожного пополудня, в сусідньому домі, напроти вікна. Вона блідолиця, ще майже дитина й не підносить очей від вишивки.

— Я одягала б її дешевими матеріялами тими, що то мають такі ідіотичні узорі на доволі сумному тлі, щоправда, не розраховуючи на її успіх у такому одязі!.. І кожного, кожнісінького дня, замість курсів у Сорбоні чи якоїсь модної доповіді, вона сідала б собі біля вікна або під лямпою — ось якраз маю таку малу лямпочку для оливи на мальованій порцеляні, краса! — з вишивкою чи плетивом. Молода людина, зайнята голкою й ниткою, не має охоти творити зла!

Що про це все думає пильна дитина, з якої я бачу тепер тільки темне гладке волосся, завізане чорною стрічкою на потилиці? Її рука пурхає, як пташка над шитвом, і водить шовкову нитку сюди й туди.

А моя подруга далі просторікує в нападі платонічного материнства:

— Жіночі робітки, моя дорога, так, жіночі робітки! З них глузують, бо не розуміють, що саме їм завдячуємо безпеку родини та моральне здоров'я юнацтва!

Дівчина, що вишиває в малому дімку, підносить голову. Вона споглядає на вологий город, у якому дощем падають мокрі листки, й наче не бачить нічого. Вона має глибокі поважні очі, зіниці, що єдині бігають по її не порушеному обличчі.

— Ви не поділяєте моєї думки?

Оксамитні зіниці просовуються по городі, шукають клаптика неба поміж деревами та, зневірені, повертаються в затінену кімнату...

— Ах ви! Коли на вас находять „дні відсутності”, то навіть щипцями вас не взяти! Добраніч, я гніваюся! Так, так, дуже гніваюся!

... І беруться до вишивки, заховавшись під довгі вії. Кожного дня ця смуглява дитина сидить ось так і вишиває, поки не засвітять лампи. Коли гарна погода, то вікно відкрите, і я чую, як надвечір її кличуть:

— Іди сюди, Лукіє! Знівечиш собі очі!

Вона з жалем покидає своє крісло й роботу, а я чекаю наступного дня, коли знову з'явиться на невиразному тлі старосвітської кімнати мій гарний привид далекого юнацтва...

Молода, провінційна, гладко зачесана дівчина вишиває... Чемна, правда? І природно мовчазна, не надто цікава... Чи прозивають її „сплячою царівною”? Чи не сідає вона в це крісло, як на поріг забороненого саду, куди лиш думкою проникає вона кожного дня під невидючими очима оточення? Чи не розвішує вона отої вишивки поміж ним і небезпечними країнами, куди вона блукає, щоб заборонити доступ непрошеним?

Жіночі робітки — безпека довірливих матерів!.. Яка ж лиха книжка заступить самотній дитині довге мовчання, нестримні мрії над мережаним мусліном чи пальцями з рожевого дерева? Лиха книжка може налякати, коли вона надто прецизна — або розчарувати. А смілива мрія виринається зухвало й безсоромно, але потайно, в ритмі голки, що кусає шовк. Вона росте, б'є палючим крилом, розпалює гарячкою малу бліду руку й шоку, на якій тремтять тіні вій... Вона швидко знічується, відступає, розвивається від одного голосного слова, від нитки, що вривається, від клубка, що котиться, стає прозора, щоб дати дівчині змогу розглянути час від часу звичну обстановку чи проходжого, що загляне у вікно. Та наново засилена голка й поновлена робота забезпечують повернення мрії! І це якраз вона, завжди вона, мрія, згинає потилиці пильних дітей, потайки вселяється в „сплячі царівни”, це вона! Я розпізнала її в погляді моєї сусідки, похилої дівчинки, в цьому ніжному жіночому погляді, що блукає на непорушному обличчі.

— Чи вам не перешкоджатиме, коли я при вас буду одягатися?

— Ні трохи!

— Ви дуже чемні... А я дуже задоволена, що вас бачу... — докидає Валентина.

Я бачу її обличчя в похилому дзеркалі, з яким вона тількищо обмінялася тривожним поглядом і втомленим кліпанням повік. Я їй заваджаю, бо впала дуже невчасно. Вона висилає

мене до всіх чортів, ще далі: до мене — в гущу Пасі! Але все ж таки вона мене вітає, садовить і примушує мовчати з книжкою на колінах біля доброго вогню...

— Ви розумієте, — докінчує наївно вголос, — я сьогодні вечеряю в місті. Ми йдемо на генералку „Великої гліщині”, тож...

— Не балакайте! Одягайтесь так, наче б мене тут не було!

І справді, вона скидає сукню, штанята й станик із валянсієнок, чухає свої голі рамена, вигладжує долонею зім'яту сорочку з цією безсоромністю жінки, яка роздягається перед жінкою. Але, щоб скинути черевики, вона шукає схованки в кутку кімнати й відвертається плечима. Її впевненість повертається до неї за ціну пари панчіх із фіялкового тюлю й іскристо-золотих черевичків. Вони такі гарні, що моя граційна гола подруга ніжненько до них усміхається, непевно проходжуючись по кімнаті на високих каблуках. Гострий біль стягає кутики її уст униз, і з них виринається таке щире й популярне:

— О ля ля! Мої ноги!..

Слідує добре відома мені робота: майстерний і майже театральний макіяж. Він доповнює й баналізує міських жінок, що дбають про вроду. Звичайно, молодих жінок, бо старші дискретніші. Вони залишають молодшим гарячий смак яскравого прикрашування й дитячу радість мазання. Вони швидко й недбало накладають біле, червоне й синє, замащуючись вище вух.

Я боюся відкрити рота. Є час на все, і я знаю, що не можна пліткувати тоді, коли „робиться” обличчя... Треба задовольнятися ономапопеями нетерпеливості й уривками сухих фраз, що їх кидає мені подруга, мов ці згортки вати, якими вона натирає щоки, повіки, губи, а згодом викидає.

— У вас усе в порядку? Тим краще... Цікаво, що я ніяк не можу домогтися в моєї покоївки, щоб вона наповнювала спорожнений слоїк „гольд-кремом"! Благаю вас, дорога, скажіть, що восьмої ще немає, а то я збожеволію... Отож у вас усе в порядку? Очевидно, коли я спішуся, то не вдається напудрувати носа!.. Не забагато „ружу” на щоках? Ох, не говоріть у тому моменті, а то я запхаю собі туш ув око!..

Її жести й метушня такі театральні, як хвилювання в акторки, щоб не прогавити виходу на сцену. Коли б не елегантність будуару, мож-

на б помилитися... Я відповідаю тільки те, що треба, щоб подруга могла забути мою присутність, а мені дала змогу слідкувати й реєструвати зміни в її нахилений відбитці...

Отож, спершу бачу її справжнє обличчя: чисте, змите вазеліною, таке, яке дістала від матері. Вона показує його тільки покоївці, чоловікові й мені, що теж не має значення. Це миловидне личко, прояснене синіми очима, трохи втомлене біля повік, трохи налите кров'ю на вилицях і крилах носа. Дуже ясні вії могли б блистити на сонці, як товчене скло — ба, коли ж вони бачать сонце? Незабаром вони закриються істотно накрохмаленою чорнотою. Гребінь, закладений швидким рухом, тягне назад волосся ніжного, майже рожевого кольору. Цілість у срібних рамах дзеркала — світла, мила, охайна, анемічна й витончена. Слід би дати на цю тонку шию білий комір із мереживом, слід би гребеневі зібгати це гарне волосся у високий шолом над чолом. Я бажала б зберегти за Валентиною цю привабливу, струнку й гнучку, як вилка з позолоченого срібла, жінку. Бажала б...

Та біда якраз у тому, що вона ось тут перед моїми очима з безглуздом завзяттям виконує обряди, наказані модою. Зачіска спадає вниз, скорочує чоло, закриває маленькі дитячі вушка й срібlistу потилицю. І, коли шия від цього виглядає важча й коротша, то це не моя вина! Впрагна розмішувачка фарб усіх відтінків покриває щоки так сильно, що я маю охоту виписати нігтем своє прізвище на тому надмірні пудри...

На довгий пружний корсет покоївка натягає вечірню сукню — вишивану, нашивану, мальовану й порозрізувану в пишне ганчір'я; одне загнузує шию, друге — коліна, а третє підходить спереду уздовж спідниці, щоб застібнутися в найбільш недоладному, недискретному місці.

Палка й варварська уява кольориста розтринькала на помаранчево-фіялковому шовку зелень венеційського наміста й сафірову блакить, помішану з золотом, а майстер моди з уявою злісного гнома зібгав це все штудерно в сукню. Потому прийшла дама — це й була моя подруга Валентина — й вигукнула: „Я теж хочу бути Шехерезадою, як усі!”

Вона бундючиться переді мною, ритмічно коливаючись, бо насадила на свою ніжну русаву красу те, що личило б блідій і круглій, як місяць, султанші. Східній дорогоцінний камінь

у формі сльози іскриться між її бровами й дивується, що своїм мінливим блиском гасить двоє голубих західніх очей... У додаток, моя подруга прикріпила ще на голові китицю розпорошених зірок...

Перські богині в раю, щоправда, носили такі зірки на чолі, але ж їхні постаті хмаркою обмотував серпанок! А тут ноги моєї подруги закривала грецька спідниця в м'яких складках, що їх стягала в колінах індуська драперія, а руки запинала спряжку візантійського пояса з єгипетськими перловими рисунками... Щаслива й рада з себе, вона й не підозривала того, що їй трапилося! А трапилося — о милий Боже! — те, що й багатьом іншим білолицим худим парижанкам з гострими носами й бородами та рідкими віями, коли вони зодягаються, як азійські княжни. Валентина мала вигляд передягненої служниці!...

**

Моя подруга Валентина сідає, пудрує собі ніс і бороду, обмінюється зо мною, для „годиться”, декількома товариськими фразами і вмоєкає. Це мене дивує, бо в таких випадках, коли не маємо собі взаємно нічого сказати, вона вдається до вдячної теми: „Ах, як важко знайти тему для розмови!” й розсипає передо мною три чверті години іскристих слів. Вона мовчить, а я бачу, що якось наче б то змінилася її голова, що її вона трохи боязко похиляє вниз і дивиться з-під лоба:

— Я собі втяла волосся! — признається раптом і скидає капелюха.

На гарному білявому волоссі видно свіжий розріз. Мабуть, важко було ножицям упоратися з непокірним волоссям, яке перелилося широкою хвилею „а ля Шатобріан” на лівий бік обличчя.

— Мені непогано так, правда? — питає подруга з фальшивою зухвалістю.

— Звичайно, ні.

— Йду саме від Іксів. Вони засипали мене тисячею компліментів! Пан Ікс сказав, що я подібна... вгадайте!

— На ту, що видужала з тифозної гарячки?

— Дякую, але це не те!

— На підстриженого Дюжардена? На Дрюмона без окулярів?

— І це ні. На англійську леді, моя дорога!

— Панство Ікси знають англійські леді?

— Ет, ви переминюєте тему, як завжди. Личить мені, чи не личить?

— Личить! Навіть дуже! Але я все таки ду-

маю про вашу довгу золоту косу, що лежить тепер, мов мертве сіно. Скажіть, навіщо ви дали собі зрізати волосся, як інші?

Валентина знижує плечима.

— Хіба я знаю? Така думка стрілила. А втім, я вже не могла довше терпіти довгого волосся, й урешті це мода здається, з Англії...

Я хотілаб знати, чого це раптом жінки почали косити врівень з вухами свої чуприни, що їх вони досі так пестили, кучерязили, парфумували.

Вона зривається огірчена й ходить, потрушуючи своїм романтичним чубом.

Ви чудна... Я не знаю. Але так важко було, так гаряче!.. А вночі ця довга коса тягне мені потилицю, обкручується довкола рамен...

— І ви до цього не звикли впродовж тридцяти років?

— Мабуть! Але ви мене розпитуєте, і я вам чемно відповідаю. Отож, уявіть собі, одного ранку моя коса знайшлася в шухляді комоди, яку я знечев'я закрила. Мені стало страшно від цього. А вже справжньою мукою вона ставала в моменти алярмів. Не хотілося бути смішною навіть у підвалі, коли зачіска з одного боку обвалюється, а з другого висмикується. Через те волосся я могла тисячу разів померти. І зрештою, немає про що говорити: візала волосся, бо візала!

Вона приводить свої кучері до порядку перед дзеркалом, набирається нових жестів — особливо ж, коли укладає свою хвилю на манеру 1830 року. Ах, скільки ж то новопідстрижених відкликаються до кокетства, панургізму, англофільства й економії, щоб виправдати свій вандалізм, поки не приходять до фрази: „Та хіба я знаю?”

— Моя невралгія! — знайшла викрут одна.

— Ви розумієте, я вже мала досить цього окиснювання. Треба було відновити знищене волосся, — вияснявала друга.

— Так чистіше, — вигадувала третя, — тепер не мушу намилювати голови разом із рештою під час купелі.

До цих неправд Валентина не докинула нічого нового, але вона поводить, наче в'язень, що позбувся кайданів. Тепер може розважатися кокетством свободної голови, якій не тяжить уже нашпилькована плетінка кіс. На гордому чолі вітер легко розвіває чоловічу зачіску. Я теж розважаюся вчитаною чи уявленою радістю звільнення від давніх побоювань, що

їх війна й ворог добули з древнього забуття: підсвідомий спогад панічної втечі самиць перед варварами: вони бігли голі й смертельно налякані, а їхнє єдине накривало — довге волосся раптом замотував кулак напасника...

Я написала Валентині: „Приїжджайте на винозбір!” Вона з'явилася в полотняних капцях без закаблуків, у спідниці осінньої кольору, з рожевим і зеленим светрами та з двома капелюхами — з соломки й оксамиту. Вони, вона каже, не мнуться. І коли б вона не називала слизняка — слимаком і не питала, чи кажан — це самець сови, то ніхто й не приймав би її за „особу з Парижу”.

— Будемо збирати виноград? Справді? Не зважаючи на війну?

А я дуже добре розумію, що вона в глибині душі засуджує все, що гарне слово „винозбір” обіцяє: непристойну свободу, танці й пісні, вільні розмови й обжерливість... Хіба ж за традицією не зветься воно „святим винозбором”?

— Не зважаючи на війну, Валентино! Чого ж ви хочете? Ще ніхто не знайшов способу збирати винні грона без винозбору. А їх же стільки! І ми зробимо з цього смаковитого винограду різні сорти вина, що п'ється молодим, бо воно не кращає від старости. Воно тверде в роті, як лайка, а селяни хвалять його, як боксера: „сильна шельма!” — бо не знаходять у ньому інших прикмет.

Того дня погода була така гарна, що приємно було не поспішати. Тож ми вийшли на гору щойно коло десятої години, коли низький живопліт і затінені луги були ще в синій, холодній і блискучій росі. А вище сильне лімузинське сонце пекло наші щокі й потилиці, гріло спізнені персики під пуховим плющем, солідно завішені груші й надто важкі цього року яблука, що їх зірве перший подув вітру. Валентина зупиняється при чорних шовковицях, волохатих скабіозах і навіть при забутих качанах кукурудзи, здирає з них сухе листя й видзьобує зерно, як курка.

Наче провідник у пустині, що крокує наперед і обіцяє відсталому мандрівникові джерело й разу, я кричу їй: „Ходіть скоріше. Виноград кращий, як кукурудза! Питимете перший сік із повного дзбана! Дістанете сала й вареної курятини!”

Наш прихід у виноградник нікого не схвилював. Робота наглила, і наша поява не викли-

кала ні цікавості, ні навіть уваги. Я позичила Валентині стару картату ще з 1914 року спідницю для виноградної „крови“, а щодо моєї особистої елегантності, то вона не йшла далі сатинового хвартуха в горошки. З-поза виноградного кордону піднеслося декілька похилих голів, якісь руки простягнули нам два порожні кошики, і ми взялися за роботу.

Валентина зрізувала грона маленькими ножицками, як вишивальниця. Старий, веселий і мовчазний фавн не міг собі відмовити приємності, скочив до неї — чим і викликав трохи страху — та показав без слів, як грона легко відривається від лози й само падає в кошик, коли знайти пальцями таємну точку звису, де гона ломиться, як скло. Опісля Валентина рвала вже без ножиць — так же швидко, як і її фавн-учитель. А я й не бажала, щоб вона більше й швидше поралася, як я, бо о 11-й годині сонце встигло нам уже зволожити шкіру й висушити язика.

Хто каже, що спрагу можна заспокоїти виноградом? Бо цей лімузинський щеплений на садженцях з Америки, він тріскає від зрілості й гостріє від цукру, ліпить спідницю й роздушується в кошику. У нас розпалював спрагу і сп'янював ос. Відпочиваючи хвилинами на горбі настоячки, поміж справно налаштованими ходами повних і поворотами порожніх кошиків, Валентина, здається, шукала дітей, що принесли б у глиняному кухлику холодної води. Але діти несли тільки грона і грона, а чоловіки, три старі кар'ятиди з оголеними м'язами, возили пурпурові шафлики до настіж відкритих підвалів хутора під горою.

Ранішня веселість зникла. Полудень — це сувора година, коли змовкають птиці, а коротка тінь лягає в ногах дерев. Поволока важкого світла розчавлює покрівлі з дахівки, сплющує гору, загладжує хвилястість видолинки. Я бачила, як на мою працьовиту приятельку знаходила меланхолія й південна ледачість. Чи не шукала вона довкола себе, серед мовчазної праці, саме тієї веселості, яку вона гудила, або підкріплення, на яке, зрештою, недовго чекала?

Звукові сільського дзвону відповіло задоволене муркотіння, клацання дерев'яних ходків по твердих стежках і далекі заклики:

— На куліш! На куліш! На куліш!

Куліш? Щось більше й краще, як сам тільки куліш у захистку повітки з очерету й сирого полотна, зіп'ятої гілочками з зеленою жо-

луддю, голубою повійкою й квітами гарбузів. Куліш із усієї городовини, варена курка та яловичина, рожеве з білим сало, телятина з підливою. Коли пара з цього бенкету дійшла до носа моєї подруги, вона всміхнулася тією несвідомою усмішкою немовлят, отяжілих від молока, та жінок насичених розкішшю...

Валентина засіла, як королева, на почесному місці, зібгала під себе заплямлену пурпурою спідницю, підтягнула рукави та з пустотливим сміхом простягнула свою чарку сусідові з правого боку, щоб її наповнив. Я бачила з виразу її обличчя, що вона ось-ось назве його „молодцем“, але вона тільки споглянула на нього, замовкла й відвернулася до сусіда зліва, а тоді до мене, наче шукаючи поради й допомоги... Бо сільський звичай казав посадити її поміж двома виноградарями, що удвох несли й аж зігнулися під цим тягаром, сто сімдесят років. Один — тонкий, засушений, прозорий і сизоокий із прорідженим волоссям, проживав у тиші старого дому. Другий — велетень, що з його костей можна б робити дрючки, сам обробляв свій клаптик землі й — на виклик смерті — хвалився шпарагами, які він витягне „через чотири чи п'ять років“.

Я бачила, як Валентина поміж цими двома стариганами втратила свою веселість, а тому й казала молодому пажеві занести їй літру сидру. То був один із тих розквітлих юнаків, трохи важких, як на 16 років, але гарних із похмурими чолами, жовтими очима й арабськими носами — таких, як оці розхвалені й оспівані італійські чабани... Вона всміхнулася до нього, але великої уваги не звернула, бо зацікавила її статистика: вона запитала спершу про вік етеричного восьмидесятника, тоді могутнього, й урешті звернулася до зморщеного й кучерявого чоловіка, що признався тільки до 73 років. Вона почала списувати на кінчику стола ці цифри й додавала їх тихенько. Але якась брава молодиця, до речі, п'ятиразова мати, висміяла її голосним криком:

— Гей, ви їх любите, як вино! А тут якраз маєте таких... ще й з павутинням на карку! Ха ха ха...

З цього виникли стримувані й голосні сміхи та такі коментарі в жаргоні й у добірній французині, що викликали в моєї подруги рум'янці й відновлення апетиту... Вона забажала ще сала, урізала собі темного, пшеничного, але дуже смачного хліба й вимогла від вузлу-

ватого велетня, щоб розказав про війну 1870 року*). Він збув її коротко:

— Га, що казати? Нічого гарного, не було на що дивитися! Пригадую собі, як довкола мене падали люди й конали від впливу крови... А я ніщо! Ні однієї кулі, ні удару багнета! Я стояв, а вони лежали на землі. Хто знає, чому?

Він байдуже замовк, а жінки довкола по-сумніли. Вони досі нічого про війну не говорили — ні мати, що втратила сина, ні сестри, що виконували за братів подвійну роботу, ні про свою трирічну втому. Господиня метушилася з затиснутими зубами, розставляючи склянки з грубого скла на каву, але нічого не згадувала про свого сина-гармаша. Сивий дуже втомлений фармер із животом, стисненим поясом від грижі, теж не говорив про своїх чотирьох синів: один їв ріпу в Німеччині, два на фронті, а четвертий спить під землею, скошений кулеметом. Від жінки, що сиділа на в'язці прутиків біля стола, донеслися такі слова:

— Усі ці лиха це вина баронів!

— Баронів? зацікавилася Валентина. Яких баронів?

— Французьких баронів! говорить роз-
сипаний голос. — І німецьких. Усі війни постають з вини баронів...

— Як же це?

Моя подруга розглядала її жадібно, немов надіючись, що чорне лахміття впаде, а жінка піднесеться з високим ковпаком на голові й звирячою шкірою на тілі, ще й крикне: „Бо я — 14-те століття!“ Але нічого такого не сталося, стара далі хитала головою, й тільки було чути дзижчання сп'янілих ос, свисток далекого поїзду та мляве жування ясен прозорого старцуна.

Я ламала ще кукурудзяний корж, склянки виповнювала ще літепла кави, коли виноградарі поверталися вже до своїх розпалених по-
живів.

— Як це так? Без сіести?*) дивувалася Валентина.

— Сіеста тільки для вас і для мене. Ходім під горіхи, бо стопимося від жару й поспемо. Винозбір не дозволяє на відпочинок так, як жнива. Ось вони вже при праці, дивіться!..

Та я збрехала, бо група чоловіків і жінок, що підіймалася вгору, раптом знерухоміла, чимось зацікавившись.

*) Війна поміж німцями і французами.

*) Післяобідній відпочинок.

НОВИНА!

НОВИНА!

Софія Парфанович

Н А

С Х Р Е Щ Е Н И Х

Д О Р О Г А Х

Повість з мандрівки по чужині.

Книжка має 420 сторінок друку в
твердій люксовій оправі,
з позолоченням.

Ціна — 5.00 дол.

Замовлення і гроші слати на адресу:

Dr. Sophie Parfanowycz
3347 Grant Street
Detroit 12, Mich.

— Хтось іде полем... дві дами. Вони вітають виноградарів. Вони їх знають... Чи ви запросили яких сусідок з околиці?

— Ніяких. Підождіть, мені здається, що пізнаю цю синю сукню... Алеж це вони! Так, зовсім певно!

Зовсім не поспішаючи, кокетливо, одна під солом'яним капелюхом, друга під білою парасолькою, наближалися наші дві покоївки! Моя коливалася на двох маленьких шеврових черевичках кольору „какі“, в спідниці з легкої блакитної вовни, що чітко підкреслювала льняну шафранову блюзку. Субретка*) моєї подружки — ціла лілова з голими раменами під ажуровими рукавами, а білий замшовий пояс (такі ж і черевички) стягував стан, якого мода хотіла б бачити трішки тоншим.

З нашої затіненої схованки ми бачили добору десятку чоловіків, що побігли їм назустріч, двадцять рук, що помахами кликали їх на крутий схил, та заздрісних дівчат, що несли їхні парасольки. Старий велетень, що раптом пожвавішав, посадив одну з них у порожній кошик і підняв на свої дужі плечі. Смуглявий юнак вдихував потайки запах хустини одної з дівчат, а коли ними всіма сколихнув роблений, нароще розтяглий жіночий сміх, важке повітря зразу здалося їм багато легшим.

— Вони витратилися, шельми! — промимрила Валентина. — Адже вона мусіла переробити цю мою сукню від Дінара з-перед трьох років!..

— Ось яка! — докинула я півголосом. — А Люїза має мою вовняну спідницю два роки. Ніколи я не думала, що вона ще така свіжа. Тоді ще можна було знайти прекрасну вовну! До чорта! Навіщо ж я дала їй цю жовту блюзку? Я ще сама могла її носити, навіть у неділю...

Не думаючи, я кинула оком на свій хвартух у горошки, а Валентина обережно підхопила пальцями заплямлену шотландську спідницю. Понад нами, на спаленому сонцем горбі, маршували лілова з жовтою жінки посеред улесливих усміхів і задоволених вигуків. Усе, чого ми позбулися на винозборі — елегантності, паризькості й шляхетності, з'явилося знову завдяки їм і шорсткі робітники зробилися раптом задля них галлянтні, молоді, сміливі...

З-поза лоз рука чоловіка, що стояв навколішках, піднесла нашим дівчатам важку галузку синього винограду, і вони обидві, за-

мість наповняти кошики, взялися їх смакувати. Вони сіли на розісланих хустках під розіпнутими парасольками на березі схилу, щоб пригледатися до збирання винограду, й усі робітники змагалися з запалом у праці перед їхнім благодушним неробством.

Наша мовчанка тривала довший час, поки моя подружка перервала її словами, негідними цієї влучної думки, яку вони висловлювали.

— О, ля ля! Хай живе февдалізм!

У будуарі стилю „реставрації“ в моєї подружки Валентини — вона, до речі, анахронічна й розуміє під реставрацією і п'ятнадцятий вік, і директорію, і другу імперію, і стиль Грєві — висить невеличка картина Брегеля де Велюр: срібний сніг і старе золото. Це хатка з гострим дахом, звідки розпливаються чудові промені, а до неї прямує процесія міщанських гномів у хутряних шапках — одне слово: „Різдво“ Брегеля, яке один антиквар зове „гарною штучкою“, а інший „малим чудом“ — залежно від того, чи він примітивний, чи витончений.

Я часто п'ю у Валентини чай, якого не люблю, і споглядаю на Брегеля, якого люблю.

— Звідки маєте цю картину, Валентино?

Вона почервоніла:

— Чому питаєте?

— Отак... не думаючи, що буду недискретна.

Вона ще більше почервоніла:

— Які вигадки! Немає ніякої тайни — це родинна пам'ятка. Мені дала її тітка Пуатіє...

— Тітка Пуатіє? Яка це? У вас стільки тіток і дядьків Пуатіє, що зернят у кавуні!..

Вона розхвилювалася:

— Так, справді... Ви пригадали мені цю історію, в якій моя роля була...

— Підозріла?

— Майже... І ви не залишите мене в спокою, поки я вам її не розкажу, правда? Це було 1913 року, коли тітка Пуатіє...

— Котра Пуатіє?

— Тітка Ольга. Ви її не знаєте. Отож, 1913 року тітка Пуатіє втратила свого єдиного сина...

Такого малого хлопчика, наскільки собі пригадую...

— Такого малого хлопчика коло 48 років... Отож, її вже більше ніщо не тримало в Шартр, і вони з дядьком Пуатіє переїхали в Париж. Замешкали на вулиці Ренуар, але почували себе дуже самотньо, тому часто перебували в ін-

*) Покоївка.

шого дядька Пуатіє...

— Котрого?

— Того з площі Ієна, Павла Пуатіє, брата... Алеж кажу вам, що ви його не знаєте! А тітка Марія мешкала на той час на бульварі Делесер...

— Котра тітка Марія?

— Ох, тітка Марія Пуатіє, дружина третього брата — ви ж її не знаєте! І як будете мені весь час перебивати...

— Мовчу вже...

— Отож, вони були дуже раді, що мешкають одні близько других, і мені теж було дуже вигідно відбувати щомісячне турне родинних відвідин. Отож 1913 року поїхала я на Великдень до Шарлів...

— Котрих Шарлів? Пуатіє?

— Ні, Шарлів Люазільон.

А, то добре. Волю це!

— Чому?

— Бо ці єдині Люазільйони поміж неозначеною юрбою Пуатіє подобаються мені більше. Це щось як висока тополя серед рівнини. Продовжуйте, прошу!

— Про що це я говорила? Ага, так... Отож, у цих Шарлів дістала я телеграму від мами: „дядько помер учора. Похорон завтра. Збірка на площі Ієна завтра десята вранці”. Я позичила в кузинки серпанок з чорної крепи, чорну накидку, чорні рукавиці й скочила в поїзд. Їхала цілу ніч. Приходжу до похоронного дому, до тієї бідної тітки Ольги із запізненням на півгодини. Нічна їзда поїздом, голодний шлунок, жалобний серпанок... Я ледве стояла на ногах, ледве щось бачила, а до того ж цей убивчий запах квітів... У великій вітальні тітки Ольги ціла стіна дам, що сиділи закутані чорною крепою від стіп до голови. Я кинулася їх усіх обіймати, шепотючи: „Ах бідний дядько... вірте мені...” Коли людина не відчуває справжнього смутку, то вона дуже дурна в таких ситуаціях, правда? Урешті відчула я добру руку моєї мами та її фіялкову парфуму. Я вчепилася за її спідницю, як мала дитина, і нишком запитала: „Як же це сталося?” Вона не мала часу відповісти, бо інша чорна стіна, цим разом вища, бо чоловіча, теж у великій жалобі, рушила на нас, і ми піднялися з місць. Дядько Едмунд...

— Який дядько Едмунд?

— Один із дальших, ви його не знаєте, прийшов мене вітати, потому один кузен, далі два гімназисти у вовняних рукавицях, ще інші свої. Врешті якийсь старенький, сухий, з черво-

ними очима поцілував мене в руку й каже:

— Які ви добрі, дорога кузинко, що прибули...

Він підвів голову, а я заверещала, як навіжена, й упала як довга вже не знаю, в чий рамена.

— Чому?

— А тому, що переді мною стояв мертвець у чорній краватці й дякував мені, що я приїхала! Отож, він... Мене віднесли зомлілу, і я не могла заспокоїтися, поки мені не пояснили, що я помилилася в дядьках... Бо справжній мертвець помер у домі свого брата, і його вже не переносили на вулицю Ренуар...

— Я зрозуміла. Але який зв'язок з цим усім має картина Бреґеля?

Моя подруга спустила очі.

— Отож... Можете собі уявити, яке замішання внесла моя нервова атака й непритомність у похоронну церемонію. Моя мати обвіювала мене віяльцем, давала нюхати соли й виправдувала мене перед тіткою Ольгою, жінкою померлого...

— Фальшивого померлого?

— Алеж ні, справжнього! Господи, як ви дратуєте... Отож, мати виправдувала мене так: „Це від смутку... з раптового переляку... моя бідна донечка така вразлива... така чутлива...” А за місяць тітка Ольга переслала мені цього Бреґеля „на згадку про дядька Пуатіє, якого маленька Валентина так любила”... Що ж я мала робити? Признатися, що помилилася в дядьках? Я зберегла Бреґеля. Він, зрештою, такий гарний...

Моя подруга взяла чайну серветку й чистенько витерла золотий сніг „Різдва”, при чому почулося її тихе зіздання — не знаю: від докорів чи з насолоди...

Переклад Софії Наумович

Дмитро Дорошенко
НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
том I-II

590 сторінок, великого формату,
в твердій оправі.

Ціна 10.— дол.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

Найновіші видання творів сьогочасних письменників

ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 100-ИХ РОКОВИН

ВІД ДНЯ НАРОДИН

УЛЯНИ КРАВЧЕНКО

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

видало

її автобіографічну повість

Х Р И З А Н Т Е М И

найбільший, ілюстрований світлинами й
ще ніде не друкований твір авторки

Нова гідна уваги літературна поява ---

т о

велика й оригінальна своєю ідеєю
історична повість відомої письменниці

Наталени Королевої

QUID EST VERITAS?

(ЩО Є ІСТИНА?)

Накладом Видавництва Миколи Денисюка

Обидві книжки появилися в серії монументальних видань подібно, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана
Лепкого, видані люксово, в твердій оправі, в імітації шкіри, в мистецькому оформленні Оксани Мошинської,
за літературною й мовною редакцією Романа Завадовича.

Ціна одної книжки дол. 5.50.

Три замовленні обидвох повістей ціна за дві книжки разом з коштами пересилки лише дол. 10.00

Замовлення і гроші слати на адресу :

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

Чотири доповіді про утворення української національної мови

В Інституті російської мови АН СРСР в грудні 1960 року відбулось наукове засідання, присвячене проблемам утворення російської національної мови в зв'язку з утворенням інших слов'янських національних мов, зокрема української і білоруської. На конференції прочитано 11 доповідей, з них 4 доповіді присвячені українській мові. Всі доповіді видано окремим збірником у Москві в 1962 році під заголовком: „Вопросы образования восточно-славянских национальных языков”.

Ми спинимо нашу увагу лише на українських доповідях. І. Білодід, Г. Їжакевич і З. Франко в доповіді на тему: „Взаимосвязи между украинским и другими славянскими языками в XVI- начале XVIII в.” насамперед вказують на велику роль об'єднання України з Росією в 1654 році, яке нібито вплинуло зокрема на збільшення „питомої ваги ділових стилей української мови”, а також на роль видатних діячів української культури на московських землях, Єпифанія Славинецького, Димитрія Ростовського, Степана Яворського, Теофана Прокоповича та ін.

Далі вказують на змішування рис української та білоруської мов, що виявляється особливо в пам'ятках ділового характеру — грамотах, актах, описах замків, універсалах тощо. Вплив білоруської мови помітний не тільки в названих пам'ятках, але й у мові релігійних творів. Цьому впливові автори, ідучи за Л. Булаховським (Питання походження української мови, 164) припускають появу в українській мові **акання** (гаразд, качан, кажан, калач, хазяїн та ін.).

Крім білоруського впливу, починаючи з ХУ ст., в українських пам'ятках помітний і польський вплив. Через польську мову проходило багато іншомовної лексики, зокрема з галузі термінології. Відбувається також і зворотній вплив української мови на польську мову, як це підкреслив польський вчений Т. Лер-Сплавінський. Зв'язки української літературної мови цього періоду з іншими західними і південними слов'янськими мовами здійснюються переважно через польську, білоруську, а пізніше через російську мови; а в окремих випадках і безпосередньо. Напр., вплив чеської мови на українську проходив через посередність польської мови. Багато чехізмів засвідчено і в пам'ятках польської мови, а це дає, мовляв, підставу твердити, що вони потрапили в українську мову через польську лі-

тературну мову.

Автори доповіді вказують на зв'язки української мови Закарпаття з словацькою мовою, як це видно з праці Дзендзелівського*), який зазначає, що багато запозичень із словацької мови сягають часів ХУІ-ХУІІ ст.

Вплив української мови на сербську мову насамперед здійснюється перекладом на сербську мову „Меча духовного” Лазаря Барановича. Крім того, деякий вплив на сербську мову зробили поетичні твори, шкільна драма з інтермедіями М. Довгалевського і В. Лашевського, в наслідок чого, напр., вихованець Київської школи Михайло Козачинський пише в Сербії за київським зразком драму з історії.

Вкінці автори стверджують, що українська літературна мова, звільнившись від „губительной польско-латинской языковой экспансии”, в своєму дальшому розвитку обов'язково мусіла спиратись на „творческую помощь” російської мови, замість того, щоб указати на вплив російської мови, який гальмував розвиток української мови.

Як доповнення попередньої доповіді є доповідь А. Спринчака на тему „К вопросу о взаимовлиянии русского и украинского национальных литературных языков в начальный период их формирования”, де він ставить своєю метою висвітлити цей процес за даними пам'яток другої половини ХУІІ і першої половини ХУІІІ ст. Автор підкреслює, що тісні зв'язки цих мов особливо зміцніли після з'єднання України з Росією, в наслідок чого зміцнів і вплив російської мови на українську. Цей вплив позначився в літописах (напр., в літописі Самовидця), в шкільній драмі „Милость Божия” та ін. А з середини ХУІІІ ст. в Києво-Могилянську Академію впроваджується й викладання російської мови, шириться на Україні російська література тощо.

Автор вказує також і на зв'язки живих мов, в наслідок чого на території Слобідської України виникли перехідні (змішані) говори, які й нині існують на цій території.

Відомості з історії української літературної мови подає Ф. Жилко в доповіді „Некоторые особенности развития украинского

*) Й. О. Дзендзелівський. Західньослов'янські лексичні елементи в українських говорах Закарпаття. Питання історичного розвитку української мови. Харків, 1959, стор. 100-107.

національного языка". Він стверджує, що вже в ХУ-ХУІ ст., в період „до утворення української нації”, українська мова розпадалася на три діалектні групи: 1. південно-західні говори, 2. південно-східні говори і 3. північні говори. З них перші становили собою три масиви говорів: галицькі, буковинські і карпатські. Тому українська мова до ХІУ ст. уже цілком була сформована, і не можна, як слушно завважує автор, відсувати її формування до ХУ і навіть ХУІ ст., як це намагаються робити деякі інші советські дослідники.

Автор твердить далі, що на основі південно-західних говорів відбувалась трансформація давньої „народно-літературної” мови в т. зв. „західньо-руську” мову України і Білоруси. Ця мова була спільною, з варіантами українським і білоруським в період Литовської держави. Вона існувала паралельно з церковнослов'янською мовою, приймаючи від неї залежно від жанру різні особливості.

В зв'язку з підсиленням політичної, економічної і культурної ролі Східної України на літературну мову з південно-західною основою починають впливати на деякі жанри південно-східні говори, в наслідок чого з'являються ознаки зміни діалектної бази літературної мови: такою базою стають південно-східні говори. Автор заперечує своє попереднє твердження*), основане на вченні Сталіна про полтавсько-київський діалект, як основу української національної мови, вважаючи його неправильним. Діалектною базою нової української літературної мови Ф. Жилко тепер цілком слушно вважає південно-східні (середньоадніпрянські) говори.

Таким чином, як твердить автор, літературна мова з південно-західною основою не перетворилась в нову літературну мову на народній основі через цілий ряд причин. Цими причинами він вважає: переміщення центру історичних подій з заходу на схід, утиски російського царизму, русифікацію міст шляхом запровадження російської мови, перехід інтелігенції на російську мову тощо. Так що з кінця ХУІІІ ст. нова літературна мова виникає на основі південно-східних говорів. Розвиток цієї мови він зв'язує з розвитком жанрів худож-

ньої літератури на основі місцевих південно-східних говорів. Таким чином, каже далі автор, нова українська літературна мова розвивалась на основі територіяльних говорів (розмовна мова, фолкльор), а не на основі мови міських центрів, які до кінця ХУІІІ ст. були в значній мірі русифіковані.

Тим часом на західноукраїнських землях (Галичина), як пише далі автор, традиція староукраїнської мови не переривалась. В ХІХ ст. ця стара мова перетворилась в своєрідну суміш давніх українських, місцевих діалектних, польських і російських елементів, в наслідок чого витворився штучний літературний тип під назвою „язичія”. Але поряд з „язичієм”, починаючи з 30-ох років ХІХ ст., виникає західноукраїнський (галицький) варіант нової української літературної мови, який пізніше, в кінці ХІХ ст. і на початку ХХ ст. помітно став зближатися з літературною мовою Східної України. В цьому автор слушно підкреслює заслуги І. Франка, який писав, що кожен, хто брався писати, мусів починати від Котляревського, Квітки, Шевченка, Марка Вовчка, Н. -Левицького.

На закінчення Ф. Жилко зазначає, що нова літературна мова на південно-східній основі прийняла деякі особливості (особливо лексику) західноукраїнського варіанта. А після об'єднання українських земель став можливим розвиток і спільнорозмовної української літературної мови.

А. Москаленко в доповіді „Становление украинского национального языка” насамперед підкреслює невідрадний факт, що досі в лінгвістичній літературі немає одної думки щодо початку творення української нації та її мови: панують суперечливі погляди, напр., в підручнику з історичної граматики української мови творення української національної мови датується ХУІІ ст., але в підручнику з історії української літературної мови студенти тих самих високих шкіл читають, що процес творення української літературної мови відбувся в другій половині ХVІІІ — першій половині ХІХ ст. Автор схильний до думки, що процес творення української нації і мови почався з ХУІІ ст., а в кінці ХУІІІ — першій половині ХІХ ст. закінчився.

А. Москаленко вказує головні причини, що гальмували творення української нації. Це політичне розчленування українських земель. Як відомо, українські землі в другій половині ХVІІ ст. перебували під владою декількох держав: Росії, Польщі, Угорщини, Молдавії. Але

*) Ф. Жилко. Про умови формування Полтавсько-Київського діалекта — основи української національної мови. Зб. Полтавсько-Київський діалект — основа української національної мови. АН УРСР, Київ. 1954.

все ж автор не забуває віддати данину Росії, яка після приєднання до неї України створила на Лівобережжі „наиболее благоприятные условия”.

Як відомо, советські вчені творення нації зв'язують з розвитком капіталізму. А. Москаленко, ідучи за цими вказівками, твердить, що в основному „період становлення української буржуазної нації і її мови” закінчився в XVIII ст., але, в зв'язку з далішим розвитком капіталізму, з кінця XVIII і в першій половині XIX ст. „начался уже интенсивний процесс формирования украинской нации и ее существенного признака — языка”. Ця гола штампована фраза нічого не говорить. Автор не забув причіпити епітет „буржуазна нація”, звідки логічно випливає, що на ґрунті „буржуазної нації” творилась нібито і „буржуазна” українська національна мова, дарма що в її основі лежала жива мова народу.

Всі чотири доповіді в центрі уваги ставлять питання формування української літературної мови в період XVI — XVIII ст. з підсиленням ролі в цьому формуванні приєднання України до Росії в 1654 році. Складається враження, нібито українська мова розвивалась тільки під „благотворним” впливом російської мови. Але, з другого боку, автори цих доповідей не могли замовчати того великого впливу української духовної культури XVI — XVIII ст. на російську культуру та ролі Києво-Могилянської Академії, як це видно з першої доповіді Білодіда, Іжакевича, Франка і як про це докладно розповідає інший автор д-р Ф. Корчмарик у своїй книзі „Духовні впливи Києва на Московщину в добу гетьманської України” (Нью-Йорк, 1964). Див. також: Митрополит Іларіон. Українсько-російський словник початку XVII віку. Вінніпег, 1951, стор. 5-18 та його ж статтю в журналі „Віра і Культура”, Вінніпег, 1965, ч. 7, стор. 1-2.

Отже, в історії української літературної мови цей історичний факт відіграв величезну роль, і на нього конче треба зважати. Українська літературна мова в цей період займає цілком окреме місце. Пізніша русифікація залишила позначки на творах окремих письменників, але основний процес розвитку української літературної мови проходив на народній основі, на тій основі, яку скріпив своєю творчістю Т. Шевченко. В наслідок цього постала пинішня українська літературна мова, що зайняла належне місце серед інших культурних мов світу.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (ДРУГЕ ВИДАННЯ ДОПОВНЕНЕ ДО 1964 РОКУ)

Так виглядає І.У.К. в поменшенню.
Дійсна величина 10 x 7½ x 1½ цалів.

Вже вийшла з друку — перший том.
(Цілість має два томи)

Видання І.У.К. люксусове, на найращому папері, тверда обкладинка, оправлена в імітацію шкіри, з золотодруком та целюїдовою охоронною обгорткою, так, як належить українській культурі.

Перший том має розділи:

Мітологію, Побут і Письменство.

Разом 480 сторінок друку і 322 ілюстрацій.

Ціна першого тому \$ 12.00.

Замовлення вислати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago, Ill. 60622 — U.S.A.

(Відтяти, виповнити і вислати)

ДО ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
Замовляю Історію Української Культури (перший том) в ціні \$ 12.00. Належність пересилаю чеком, моні ордером, готівкою в листі. (Коли готівкою то в режістрованім листі).

Книгу прошу вислати на адресу:

.....
.....
.....

Сором'язливість ката . . .

(Замість рецензії)

Десь із полярної мли виринув недомучений український письменник, Володимир Гжицький. Виринув наперекір песимістичним сподіванням своїх колег. Але, чи може він сказати, що доля обдарувала його щасливим лотерійним квитком? Ні, не може, бо 20 років страхітливому життю заперестували б проти цього. Пригадався б голод, холод, непосильна праця і кістак у бушлаті, що спокутував неіснуючу провини, власне, був викреслений з рахунку живих, приречений на цілковите забуття.

Автор популярного в свій час „Чорного озера”, повернувшись з „царства тіней”, написав роман „Опришки”. Роман, як роман, з історично-легендарною героїкою, але дивує й насторожує в ньому надзвичайне згущення фарб. Мовляв, ось дивіться, як було раніше: хіба можна порівняти наш соціалістичний час із тим, що був за Довбуша? А порівняти можна... тільки не на користь першому. Бож панування шляхти, яким би не було воно жорстоким, усе ж таки не захоплювало в свої лабеті **усього народу**. Панські податки не пускали людей з торбами, не позбавляли їх шматка хліба, зрештою, пани не примушували своїх кріпаків співати їм „славу”.

А що ж робилося за так званого „культу особи”? Чи є хоч одна родина в УССР (маю на увазі звичайних підсоветських громадян), де б свого часу не пролилося крові й сліз, яка б уникнула сталінської розправи? На жаль, не з'явився тоді сучасний Довбуш. Люди покійно йшли на заріз, позбавлені всякої надії на кращу зміну, приймали мученичу смерть **мільйонами**, навіть не могли поскаржитися комусь на свою трагічну долю.

Цілком очевидно, що талановитий письменник написав роман „Опришки” під тиском „соцзамовлення”. Теперішнім володарям досі треба посилатись на тяжке давнє минуле, вибілюючи себе, нагадуючи того дурня, що, зловлений на злочині, казав: я не я, і хата не моя...

А недавнього минулого наче й не було. Про голод на Україні й не писнуть. Табори смерті — „помилка” Сталіна, яку вже виправили. Колективізація, хоч і сталінська спадщина — добра річ і ліквідувати її не годиться.

Жалюгідне враження справляє післяслово до роману „Опришки”. Якийсь, очевидно, партійний наглядчак, Аркадій Халімончук, пише:

„В 1932 р. вийшов роман В. Гжицького „Захар Вовгура”. Цей роман повинен був, за задумом автора, вчити радянських людей пильності, застерігати від підступів недругів радянського ладу. Та незабаром сталися події (які ? А. Г.), що на багато років зняли з сторінок преси ім'я популярного письменника, а його книги — з полиць бібліотек. Чергова збірка В. Гжицького „Повернення” вийшла через 26 років.

Значить, так: Гжицький учив пильності проти недругів советського ладу, й за це його запроторили на далеку північ. „Події”, себто червоний терор, ні з чим не рахувався, сік на право й наліво, знущаючись над так званою „революційною законністю”. Чверть віку письменник був у небутті, та ось місце Сталіна заступив „ліберальний” Микита Хрущов, а пізніше ще „ліберальніший” Брежнев, і в 1965 році перевидає **поправлене** „Чорне озеро”, за яке В. Гжицький поїхав у тайгу, і появився роман „Опришки” з явною тенденцією відвернути увагу народу від сучасних комуністичних панів.

Колись в СССР було популярним гасло: критика й самокритика насаперед! То чому ж не „самокритикуєтесь”? Чому так сором'язливо й замасковано згадуєте неозначені „події”? Давні пани четвертували зловлених опришків, себто розрубували їх на чотири частини й ті скривавлені шматки людського тіла вішали на видних місцях, щоб настрашити людей, відбити в них охоту від опришківства. Так, то були одиниці. А в льохах брудного НКВД різали на шматки **сотні тисяч невинних**, які потрапили туди за доносами або й без них у порядку, так би мовити, соціалістичного змагання між обласними відділами НКВД: хто більше викриє й знищить „ворогів народу”?

Жадні „післяслова”, статті, романи, повісті й вірші не приховують неприглядної советської дійсності. Про неї вже знає цілий світ, і міт про „батьківщину всіх трудящих” давно безславлю загинув. Червона імперія, як і раніше, тримається виключно за рахунок брутальної сили, і можна тільки побажати, щоб скоріше прийшов месник-Довбуш і пустив із димом палати сучасних панів, більш безоглядних, більш жорстоких, аніж були вони 200 років тому.

А. Галан.

З ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ АМЕРИКИ

Після появи сторінки Т. У. Б. А. в „Свободі” та закликів, що появилися в декількох наших часописах, зацікавлення нашим товариством, його завданнями та проектами зросло. Ми одержали чимало зголошень до співпраці з Українським Бібліографічно-Довідковим Центром, зголошення різних започаткованих проєктів та праць, готові бібліографії та біо-бібліографії. Прийшло також чимало запитів в справі студій бібліотекарства, умовин праці в бібліотекарстві тощо. Один громадський діяч з Австралії звернувся то нас за інформаціями, як комплектувати колекції українки для університетських та інших бібліотек в Австралії.

Відділ Т. У. Б. А. у Вашингтоні, Д. К.

1-го квітня ц. р. відбулися перші сходи українських бібліотекарів у Вашингтоні, Д. К. У сходинах брало участь коло 30 осіб. Головну Управу нашого Товариства репрезентували заст. голови мгр Дмитро Штогрин та член Управи і голова Відділу Т.У.Б.А. Метрополітального Нью-Йорку д-р Олександр Соколишин. Сходина вітав від НТШ проф. Роман Смаль-Стоцький, від УВАН — проф. Повстенко. Після оживлених нарад, в яких заторкнено чимало важних проблем, основано у Вашингтоні, Д. К. Відділ Т. У. Б. А. Головою Відділу став д-р Остап Котик-Степанович. Члени Відділу порішили в міру місцевих можливостей включитися в працю для УБДЦентру.

На найближчу мету планується заснування Відділу Т. У. Б. А. у Філадельфії.

З життя і діяльності українських бібліотекарів.

Відділ Т.У.Б.А. Метрополітального Нью-Йорку бере участь у підготові виставки книжки на закінчення Франківських святкувань, а також бере участь у Двомісячнику Української Дитячої Книжки, що в Нью-Йорку відбудеться пізніше, як в інших осередках.

Д-р Олександр Соколишин був головою комісії, що приготувала з нагоди ХІУ з'їзду Організації Оборони Чотирьох Свобід України виставку пам'яток та видань тоїж організації.

Він вітав з'їзд іменем Товариства У.Б.А.

Він виголосив також привіт від нашої організації з нагоди відкриття Музею Української Народної Творчості в Українським Інституті Америки.

Мгр Юрій Левицький, що був одним з бібліотекарів на світовій виставці в Нью-Йорку, знавець автоматизації в бібліотекарстві, кол. асистент Директора відділу індексування у відомій видавничій фірмі Вільсона в Нью-Йорку, став шефом персонального бюро тої фірми.

Праці наших бібліотекарів та студентів бібліотекарства.

Мгр Андрій Фесенко, бібліотекар у Конгресовій Бібліотеці, має готову до друку працю „Україніка в Конгресовій Бібліотеці” (500 стор, машинопису по-англійськи).

Мгр Галина Паньків написала магістерську працю на тему: „Видавничий рух на Україні в рр. 1950-1960.”

Тим самим шляхом іде молодий бібліотечарський нарібок. Студентка бібліотекарства Оксана Городецька (друга генерація бібліотекарів — її батько мгр Ілля Городецький є також бібліотекарем) пише працю на тему: „Українські ресурси в Америці”. Ця праця матиме для нас велику вартість — буде своєрідним інвентарем української культури в Америці.

Нові бібліографії та індекси

В Юніверсити Майкрофільмс в Енн Арбор, Міч. змікрофільмовано недавно Індекс оф да Юкрейніян Ессейс ін Коллекшонс Пабліshed овт-сайд да Айрон Куртейн ін ір 1965” д-ра Романа Вереса. Копії цього мікрофільму та зіраксові відбитки, а також копії та зіраксові відбитки подібного „Індексу” за рр. 1963-64 можна замовляти в згаданій фірмі.

Український Бібліографічно-Довідковий Центр.

Пожертви на потреби У. Б. Д. Центру можна складати на conto УБДЦентру в Кредитовій Кооперативі „Самопоміч” у Нью-Йорку.

Громадяни з Чикаго й околиці можуть вплачувати пожертви на ту ціль на conto Товариства Українських Бібліотекарів Америки в Кредитовій Кооперативі „Самопоміч” у Чикаго.

Ярослав Курдидик.

Баляда про чужину

Срібен клич — срібноткане ехо розливає і довкруги розкидує —
схопить його, і, збагнувши і знуртувавши свою власну душу,
спитайте, що їй прикро невгоджує? ... І що їй боляче не підходить—
вимір ніжних порівнянь чи райдуга потойбічних згадувань? ...

Не хочу бути суворим і зненацька підійти й нападати
чи злорічити й ображати всю безвивідь, що скриває сумнів,
нарікати оскорбливо наліво — побиватися безпомічно направо,
а посередині роздувати у вічному відчаю пожарище жалю...

Трембіти сурмлять докорами про моє далеке загірне минуле
і про те, що я переїхав за чубаті обрії до чужого краю —
говор'ю зворушно до чужини, що сидить напроти мене, підібгавши
ноги,
але вона перечить головою:— „Я тебе ніколи ніяк не зрозумію”!...

Затираю за собою сліди, куди я постійно ходжу у зневірі —
скажу, що жорстокими до мене тепер зробились і тиша і спокій,
промовчую, що мене пекельно і неугавно проклинають ночі,
прозраджую, що мене ридаючи відцуралась — навіть моя віра ...

Істина

Найдорожче у світі — щире прагнення,
Найдешевші — діаманти і золото,
Найважче — нести самотність через людську гущу,
Найлегше — розмовляти зі своєю чистою совістю ...

Наймудріше — вміти слухати і мовчати,
Найвідважніше — зустріти власне призначення,
Найрадісніше — підслухувати тріолети власного серця,
Найп'янкіше - очікувати на розкіш невідомого ...

1966 р.

В Ж Е В И Д Р У К У В А Н А

**АНГЛОМОВНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ
У К Р А Ї Н О З Н А В С Т В А**

накладом
ТОРОНТОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

коштом
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО СОЮЗУ

ПЕРШИЙ ТОМ ВЖЕ ПОЯВИВСЯ
І ВКЛЮЧАЄ РОЗДІЛИ:

*Загальні інформації
Фізична географія і природа
Людність
Етнографія*

*Українська мова
Історія України
Українська культура
Українська література*

ЦІНА ПЕРШОГО ТОМУ — 37.50 ДОЛ.

Замовлення приймає

Видавництво Миколи Денисюка в Чікаго

Замовлення з чеком або моні ордером слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago, Ill. 60622 — U.S.A.

АНТОЛОГІЯ ПЕРЕКЛАДІВ З ШЕВЧЕНКА ЧУЖИМИ МОВАМИ
ЗА РЕДАКЦІЄЮ БОГДАНА КРАВЦЕВА

Видавництво Миколи Денисюка, Чикаго 1964,
456 сторінок, тверда оправа, з позолоченням. Ціна 7.00 дол.

На книгарському ринку появилася книжка, що може уважатися гідним доповненням і завершенням усіх дотеперішніх видань творів Шевченка та літературно-критичних праць про Шевченка в ювілейні роки 1961-64. Це антологія перекладів вибраних з „Кобзаря” поезій і поем на різні мови світу. Всіх мов у згаданому виданні — 29, в тому 21 європейська, а решта з інших континентів, між ними вірменська, грузинська, навіть корейська, китайська, японська й інші, перелані їх традиційно-старовинним письмом. Окремі статті інформують про історію перекладів тією чи іншою мовою та подають прізвища перекладачів і назви окремих перекладних збірок.

Факт цікавий і вартий більшої уваги. Він свідчить про зріст зацікавлення інших народів та середовищ творчістю Шевченка, в якій вони знаходять, між ін., мотиви та ідеї, співзвучні з їхніми прагненнями. Історія перекладів з Шевченка сягає поза сотню літ. Ще за життя поета появились перші переклади на польську, чеську та російську мови, а тепер їх кількість зростає з року на рік пропорційно до поширення знання про Шевченка поза межами України. Сьогоднішня перекладна література з Шевченка становить уже десятки томів, не враховуючи окремих творів чи їх уривків, розсіяних по різних чужомовних періодичних публікаціях. Зробити їх доступними ширшому загалові практично дуже важко, тож це завдання почасти сповняє видання „Шевченкове слово і слава”. Ця книга, хоч є лише антологією, має ту перевагу, що її може придбати кожний читач і використати її з різною метою.

Поперше, таке видання — переконливий засіб у руках українця — батька чи виховника, що знайомить дітей-молодь на еміграції з Шевченком і його значенням. Подруге, ця книга перекладів дає українцеві добру нагоду до ознайомлення чужинців з творчістю нашого поета зокрема та з українською культурою взагалі.

Хоч Шевченко, ідеолог політично-державно-

го усамостійнення України, уважається передусім національним поетом і носієм національних ідеалів, то насправді значення Шевченка значно більше і значно ширший його ідеологічний горизонт. Його поезію проникають вселюдські ідеали волі-свободи. У його творах золотою ниткою нижеється думка, що здійснення універсального ідеалу волі та миру на землі залежить від перемоги принципу Правди, побудованого на фундаменті справжнього братерства між народами. Ці основні моральні тези, втілені в Шевченкове полум'яне слово, ставлять нашого поета поруч із найбільшими учителями-моралістами Заходу і Сходу та надають його творчості всесвітнього значення.

Завдяки цій рисі своєї творчості Шевченко став близький і рідний одиницям і народам, що цінять волю і розуміють вагу боротьби й жертви за неї. Напр., поема „Кавказ” є не тільки духовою власністю української літератури, але й до певної міри власністю народів Кавказу і всіх повсюдених російським імперіялізмом народів „від молдаванина до фіна”. Подібне значення має поема „Неофіти” з прозорою політичною алегорією, спрямованою не тільки проти царського самовладства, але й узагалі проти всіх тиранів і гнобителів вільної думки на землі.

Шевченкова любов своєї батьківщини та ідея братньої любови між народами — це те основне, що промовляє до людської душі із сторінок книжки „Шевченкове слово і слава”. Це доказ, що в хорі геніїв світу наш Шевченко має свій власний голос і має що сказати від себе також іншим народам. Тому цей одностомник вартий зайняти гідне місце на полицях не тільки наших домашніх, але й прилюдних бібліотек або послужити як подарунок нашим друзям чи знайомим іншої національності, що цікавляться літературою. Читач-чужинець, що не знає української мови, знайде добру інформацію про Шевченка в статті Богдана Кравцева англійською мовою.

Райхскомісар України Еріх Кох

(З матеріалів до праці „Друга світова війна в Україні”).

Після довгих розмов, гострих перепалок і сварок, Гітлер затвердив Еріха Коха на пост райхскомісара України. Проти Коха був Розенберг, підтримував його Герінг і Мартін Борман, а їх аргументи були такі, що Еріх Кох є людиною безоглядною та бувши гавляйтером Східної Пруссії прислужився справі плекання безрог.

Гітлер затвердив Коха ще перед німецько-советською війною, 20 травня 1941 року, даючи йому доручення витягти з України можливо найбільшу кількість збіжжя і м'яса. У стратегічному пляні було в першій мірі захопити Україну, а тактику окупації диктувала ненависть Гітлера до слов'янських народів, зосібна до українців. Сам Кох мав недобру опінію серед більшості націонал-соціалістів, але перед клікою Герінг-Борман-Гітлер ці погляди мусіли поступитись. Через рік Сталін висловив своє задоволення з діяльності Еріха Коха в Україні. Він заявив, що Кох належить до найбільших дурнів у Німеччині, які своєю політикою брутального нищення, кожного дня пригадують советським громадянам, за що вони мають воювати. Поза тим з іронією признав, що Кохові належить найвище відзначення Советського Союзу, яке він, Сталін, тепер не може йому передати, а Кох від нього прийняти. Вдячність уряду Советського Союзу виявилася аж після війни, коли польський уряд поставив вимогу західнім альянтам видати йому цього ката. За основу домагання послужила жорстокість Коха на малім шматку території колишньої польської держави 1918-1939 року, яку приєднано до Східної Пруссії. Сталін висловив своє незацікавлення Кохом і не противився видачі його полякам. Польський суд визнав Коха винним за злочини на колишній польській території Білостоку і Гродна та засудив, як воєнного злочинця, на кару смерті. Советський Союз не домагався покарання Коха, не зробила цього теж Українська ССР, хоч справжні злочини Коха проходили на українських землях.

Коха засуджено у Варшаві 1959 року на кару смерті, але присуду не виконано. Кох перебував далі у в'язниці в люксових умовах і, можливо, живе тепер на волі. Пове-

дінка Коха на процесі була самопевна і гордовита. Наприклад, вдаючи хворого, казав себе нести обережно з авто до судової залі, і світлина, як поліцей несе його на руках, мов дитину, появилась у польській пресі на доказ гуманности комуністичного уряду Польщі. На цьому прикладі бачимо ставлення світових потуг до українського народу. І Москва і Берлін винищували український нарід тими самими методами. На тлі факту, що райхскомісар України Еріх Кох вигідно живе від років у Польщі з ласки Москви, велике значення має відкритий лист архієпископа Мстислава до „Радянської України”, що появилася в „Нью Йорк Таймс-і”. Еріх Кох, колишній член комуністичної партії Німеччини, винищуючи нещадно населення України та її матеріальні засоби, робив це одночасно в інтересі Москви. Аналогією може бути тут варшавське повстання, в якому Москва досягла своєї мети руками німців.

Еріх Кох вибрав на осідок свого уряду місто Рівне на Волині, але сам рідко коли перебував у своїй „столиці”. Цей вибір мав на меті понизити історичну ролю Києва, бо, на думку Коха, Україна не повинна мати своєї столиці. Цей аргумент сподобався Гітлерові, і той погодився на вибір провінційного міста як осідку німецької влади України. Загальні напрямні володіння Україною були виготовлені спільно Гітлером і Кохом. Після проголошення української державности проводом ОУН Гітлер висловився, що Советський Союз „є нашою Африкою, а населення — неграми”. Подав теж проект, щоб, замість грошей, платити населенню скляними перлами (1). Такі думки знаходимо в усіх інструкціях і розпорядках Коха на терені Райхскомісаріату України.

Треба ствердити, що у плянах усіх окупантів існує звичайно точка про винародовлення підбитого населення. Хоч населення України було для Гітлера „муринами”, він з уваги на расову теорію виявив зацікавлення населенням України — себто тою частиною, яка відзначалася ясным волоссям і голубими очима. Гітлер вирішив, що це нащадки германських племен, тим більше що німці з уряду Коха повідомляли про дивне явище в Україні: дівчата такі моральні, що до шлюбу

залишаються невинними. (2). Ці ясноволосі українці повинні бути знімчені до ста років. Сто років — це три покоління, протяг часу, потрібний окупантам для того, щоб поневолений нарід утратив свою національність. Те- за науково стверджена теж у Советському Со- юзі, і в тому напрямі заплановано русифіка- цію України поволі, непомітно, з окресленим реченцем.

Еріх Кох це злочинець, який не став звичайним кримінальним типом тільки тому, що за молодих років звернув свої інстинкти в напрямі політичної ідеології комунізму, за- своїв собі жорстокі методи московського чер- воного терору, а опісля в націонал-соціаліс- тичній партії Німеччини виявився одним з най- більших катів українського народу.

Еріх Кох народився 1896 року. За пер- шої світової війни на східньому фронті під- пав під вплив комуністів, був діяльним „рево- люційним соціалістом” — так він назвав кому- ністичну партію. В 1921 р. перейшов, як ба- гато інших комуністів, до нової тоді і ще не- численної партії націонал-соціалістів. Працю- вав урядовцем залізниці, але за радикальні виступи його усунули. В гітлерівській партії заступав скрайню фракцію, ворогував з виз- начними членами проводу, врешті Гітлер від- сунув його від центру та призначив гавляй- тером Східньої Пруссії.

Це була для Еріха Коха школа диктаторсь- кого володіння. Не визнавав нікого коло себе і порозумівався з Гітлером без посередників. Здійснював пляни відсунення земельних влас- ників від впливу на партію, відібрання їм посістей, та переводив інші соціалістичні реформи. Кох став абсолютним володарем Східньої Пруссії, виключаючи від впливів теж Гештапо та інші партійні чинники.

На Гітлера мав вплив, відкривши, що Гіт- лер вразливий на всякі непересічні ідеї та про- екти. Сам казав, що Гітлерові „треба завжди приносити щось незвичайне, велике, небувале” (3). І так, довгий час Гітлер цікавився якимсь альхеміком, що нібито вмів робити золото та мав свою лябораторію десь у Східній Пруссії. Ідеєю Коха було купувати за це золото дія- манти в абісинського негуса. (4). На процесі у Варшаві Кох твердив, що в тридцятих ро- ках він, справжній соціаліст хотів знищити мо- нополь англійської фірми Юнілевел у ділян- ці мила й жирів. Саме за те, отже, за його соціалістичну роботу, англійці видали його полякам. (5). Сумнівно, чи варшавські судді

вірили історіям Коха. Інструкції Кремля були для них більш міродайні, ніж фантазії під- судного диктатора.

В Україні Кох став справжнім сатрапом. Колишній посол Ульріх фон Гассель писав, що зразу Еріх Кох був менш-більш помірко- ваний. (6). Кох противився розпорядкам Гім- лера, але тільки щодо його політики оселю- вання України, зате уникав критики засобів винищування українців Гештапом та інших жорстокостей поліційної німецької влади, по- турав їм або апробував. Еріх Кох написав книжку п. н. „Розбудова Сходу”, в якій пос- тавив тезу, що німецька молодь сприйме рад- ніше стиль безкласової советської молоді, ніж західньої. Також твердив, що на Сході земля не може належати німецьким земельним по- тентатам із залишенням тубильців в стані не- вольників, а повинна існувати співпраця ні- мецьких і російських піонерів, які можуть мирно жити одні поруч одних.

Того ж року Кох мав тайні наради з боль- шевицьким діячем Карлом Радеком. Наради відбулися в присутності кількох німців, між ними й Теодора Оберлендера. Коли після пе- ребування в українському леріоні Оберлендер дістав призначення до штабу Коха як старши- на „Абвери” в Україні, Кох доклав усіх сил, щоб позбутися цього неприємного свідка його нарад з Радеком. (7). Кох відкрито привітав пакт неагресії між Німеччиною і Советським Союзом 1939 року, зате з невдоволенням при- йняв виступу про „плян Барбаросса” — війни з СССР.

Як розумів Еріх Кох свої завдання в Ук- раїні, свідчить розмова з пресовим керівни- ком міністерства сходу Кранцом, (Crantz), ко- ли перебирав владу в Україні.

Кранц: Пане райхскомісарє, чи можу вас привітати з цікавим і плідним завданням, яке ви перебираєте?

Кох: Яке завдання?

Кранц: Я розумію, завдання привести зно- ву до національної свідомости такий сильний біологічно і вартісний нарід, як українці!

Кох: Дорогий пане, українці — це прасло- в'яни. Буду володіти над ними махоркою, вод- кою і нагаєм. А ви можете тим часом відкри- вати їхню слов'янську душу.

На відході Кох підійшов близько до Кран- ца і закричав:

— Я не потребую вашого благословенст- ва і не потребую ваших грошей! Мені треба тільки заліку. Віддам його впродовж року,

і тоді ми на всі часи сквитуємось!

За кілька днів, прочитавши промову Коха в Рівному, Розенберг сказав:

— Той здичавілий парвень з Поземукель заведе нас усіх до гробу!

У цій промові Кох сказав:

Мої панове, нема вільної України! Метою нашої роботи мусить бути, щоб Україна працювала для Німеччини, а не щоб ми ущасливили тутешній нарід!

Але влада Коха не охоплювала всіх українських земель. Галичину приєднано до Генеральної Губернії, для Коха залишилися Волинь, Поділля та ще Київщина. Інші райони були під адміністрацією Вермахту або в московських руках.

Кох сидів здебільша в Кенігсберзі й рідко показувався в Україні. Туди вислав своїх довірених, переважно східнопруських урядовців і партійних. В одностроях густо мережаних золотом — для більшої поваги серед українських „негрів” — вони дістали у нас назву, яку згодом перебрали і німецькі противники Коха: „гольдфазанен”. Почалися масові вбивства українців і жидів, лови на молодь і заслання на роботи до Німеччини (організація Завкля, невідомі праця в колишніх колгоспах, грабіж і безправ’я). Всі ці засоби визиску й біологічного нищення українського народу, виголодження міст і занепад індустрії лежали в пляні німців вже віддавна у так званій „зеленій папці” Герінга. Советська система визиску у сільсько-господарській ділянці подобалася німцям, які мали врешті ту саму мету, тому зберегли колгоспи та цілу систему експлуатації. Недарма німецькі урядовці, познайомившись з большевицькими адміністраторами, із здивуванням говорили: „Та ж вони як наші „партайгеноссен!”

З наказу Гітлера німці винищили спочатку комуністів в Україні — звичайно, малих режимників, бо важніші були евакуовані советською владою. Але згодом ті, що залишилися при житті, співпрацювали з німцями добровільно чи з наказу Москви для саботажу й ліквідації українського населення. З них складався актив розвідувачів, провокаторів і донощиків у Гештапо та урядовців у колгоспах і фабриках. Звичайно були це москалі, які в політиці проти українців ішли рука в руку з німцями.

Кох приготував плян Гітлера поселити в Україні 20 мільйонів німців упродовж двадцяти років. Тому посилювався вивіз українсь-

кого населення на роботи у Німеччину, щоб поволі звільнили місця для нових німецьких поселенців. Тому ще 1942 року організація Завкля вивезла з України 700.000 людей, що спричинило брак робочих рук на селах. Багато з призначених на вивіз подалося в ліси до партизан, звичайно советських, або творило українські партизанські групи. Советські партизани складалися з розбитих військових частин червоної армії, а згодом, особливо там, де таких не було, із з’єднань, скінених з літаків.

Тактика Коха в Україні полягала на вішанні, розстрілах і биттю. Проти цього протестував Розенберг, але ніколи не мав відваги виступити перед Гітлером відкрито проти політики Коха. Сам Гітлер був за винищення українців. 1943 року, коли Гітлер перебував у головній квартирі у Вінниці, приїхав Борман із поїздки по Україні. Він був розтрощений тим, що бачив, і доповів Гітлерові, що українці так скоро розмножуються, що колонізація України не може вдатися. Але Гітлер тим не переймався. Відповів, що для українців не буде ні шкіл, ні лікарень, вистачить їм знати, що столицею є Берлін та щоб уміли прочитати знаки на шляхах. Міста призначені для німців, українці мають жити у примітивних хатах по селах. Жиди будуть продавати українцям презервативи, а крім того, треба впоїти в них страх перед щепленням. (8).

Кількогадинні тиради Гітлера зібрав Борман у вісім засад для вжитку адміністрації України. Засади, що їх Кох проводив у життя, були такі:

„Слов’яни мають працювати для нас. Якщо їх не потребуємо, можуть гинути. Щеплення й основи збереження здоров’я зайві. Слов’янська плідність небажана. Можуть стосувати презервативи або аборти — чим більше, тим краще. Освіта небезпечна. Досить коли вмітимуть рахувати до ста. Кожна освічена людина — наш ворог. Релігію залишаємо їм як засіб відвернення уваги. З харчів дістануть тільки найконечніше. Ми пани, ми дістанемо перші.”

Коли деякі провінційні уряди зорганізували в Україні щеплення і службу здоров’я головно проти пошестей, то це зроблено з уваги на німецьких службовиків, які могли стати жертвою недуг. Рівночасно Кох мав завдання витягнути з України робочі сили до Райху. Однак коли на конференції у Берліні

6 вересня 1942 року Кох подав, що з України вислано півмільйона робітників, Герінг гостро напав на нього:

— Ваші смішні півмільйона! А скільки витягнув Завкель? Два мільйони!

Інша група закидала Кохові, що він викликав ненависть українців до німців. Напр., Отто Бройтігам у листі до Гітлера вимагав, щоб проголосити народам ССР заяву, щось в роді 14 точок Вільсона. Він писав, що, коли 40 мільйонів українців вважатимуть у Берліні людьми другої класи, тоді німці не дістануть харчів і сирівців і зросте партизанський рух. У висліді таких розбіжностей заступник Коха, торговець деревом Павло Даргель сердито заявив у бюро Розенберга, що Розенберг хоче створити освічену класу українців у той час, „коли ми хочемо українців знищити”. На висловлений сумнів, чи вдасться знищити 40 мільйонів українців, цей „гольдфазан” відповів:

— Залишіть цю справу нам! Що, ви живете на місяці? Ви повинні знати, що, згідно з бажанням фюрера, Україна має стати країною поселення німецьких селян!

У сварці Кох докинув:

— Те, що діється в Україні і з українцями, вирішаю я в порозумінні з фюрером.

Виходячи погрожував: „У моїй Україні вирішую я!

Навіть коли большевики захопили Харків, Кох все ще мріяв про маєтки України для німців. Він говорив: „Земля належить німецьким колоністам, а не расі гелотів.” Коли Розенберг хотів запросити на обід у Києві визначних українців, Кох заповів, що їх розстріляє.

Десь уліті 1942 року фельдмаршал Евальд фон Кляйст виголосив у присутності Коха доповідь, в якій сказав:

— Ми маємо, на жаль, гіркий досвід, що всі стоїмо на пропавших позиціях, якщо не буде ревізії політики в Україні.

Кох вказав гострими словами на „зайвий песимізм” фельдмаршала.

А тим часом ситуація погіршувалась, і советські війська захопили майже цілу Україну. Коли творилася українська дивізія в Галичині і до Військової Управи зголосилося багато добровольців з Волині, які нелегально прибули до Львова, здавалося, що можна буде домогтися дозволу рекрутчини і на терені Райхскомісаріату України. Відповідь Коха, передана німецьким чинникам у цій

справі, була така: „Якщо вважатиму потрібним, сам виставлю українську дивізію.”

Коли на Волині почала діяти УПА, Кох не появлявся вже в Рівному, а перебував у Кенігсберзі або в Берліні та виживав, коли то німецькі СС-дивізії зліквідують повстанців, українських „унтерменшів”.

7 вересня 1943 року появилися інструкції Герінга й Гітлера в справі відступу з українських земель, т. зв. „тактика спаленої землі”: „Мусимо досягти того, щоб не залишилося в Україні після відступу ні людини, ні тварини, ні одного центнера збіжжя, ні одної залізничної рейки, ні одного цілого дому, копальні, яку і за роки не можна відбудувати, ні одної криниці, яка не була б затроєна.”

Ситуація з частинами добровольців, українською поліцією та УПА ставала критичною. Були проекти просто вистріляти батальйони добровольців, або вислати на фронт на пропащі позиції. Проте цих плянів зреалізувати не вдалося. Постала третя збройна сила, що боролася проти німців і Москви. У руках УПА опинилися головні стратегічні пункти Волині, але й головні дороги в Карпатах були під контролем частин УПА, які пропустили відділи розбитої під Бородами Дивізії, але роззброювали німецькі частини. (9).

На цьому діяльність Еріха Коха в Україні закінчилася. 8 вересня 1944 року Гітлер передав йому Комісаріят балтійських націй. Кох з місця спротивився будь-яким розмовам з представниками Литви, Естонії й Латвії. Кох заявив, що зліквідує всіх представників „східного ідіотизму”, зате стосуватиме в колишніх балтійських державах випробувану політику Райхскомісаріату України. Говорив про це з Берліну, бо в той час советські війська вступили вже на території згаданих країн. У квітні 1945 року Кох поїхав до Східної Пруссії ніби то, як запевняв Гітлера, для „оборони до останку”, а в дійсності, щоб рятувати нагарбане добро. Для перевозу Кох навантажив цілий криголам „Ост-пройссен” і виїхав із своїм штабом на захід.

Наприкінці війни Кох причалив до німецького берега й подався до табору східнопруських утікачів. Там запустив собі великі вуса і подав себе за селянина з Гумбіннен. 1946 року залишив табір і жив біля Гамбургу в селі Газемоор як робітник. Жив у одній кімнаті малого домика, а в городі вирощував птицю, яку продавав на чорному

ринку. Під прибраним прізвиськом Рольфа Бергера брав участь у зібраннях східнопруських утікачів і розголошував, що корабель Коха був збомблений советськими літаками, а сам Кох загинув.

1949 року одному німецькому старшині почав оцей Бергер здаватися підозрілим. Свого часу цей старшина прохав Коха, щоб дав можливість його дружині й донечці виїхати із Східної Прусії перед небезпекою советської окупації. Кох відмовив, і родина старшини загинула.

За кілька днів після цієї зустрічі старшини з Кохом Коха заарештували й передали англійцям. Польський уряд домагався його видачі, а советський журнал англійською мовою „Нью Таймс” гостро вимагав, щоб Коха поставити перед суд в СССР. Опісля справа затихла на роки. Москва не вимагала від Польщі видачі Коха, бо його діяльність у винищенні українського народу була корисною Москві, а розголос у справі України не був на руку імперіяльній політиці володарів на Кремлі. Під час процесу могли вийти наверх справи, на які краще було спустити завісу мовчанки. Під час варшавського процесу не було й мови про діяльність Коха в Україні, а тільки про те, що діялося в тій малій частині Польщі, коло Білостоку, яка попала під адміністрацію Коха. Ця мовчанка була, самозрозуміло, інспірована й наказана Москвою.

На цьому закінчилася справа Коха Ері-

ха. Ледве чи колинебудь, хтось довідається про причини жорстокости Коха в Україні, того деспота, що був комуністом, перейшов до гітлерівської партії і в Україні діяв по лінії московських інтересів. Агент Москви, посіпака Гітлера, садист?

Для молодого українського покоління Кох буде постаттю не з цього світу. Воно не розумітиме, як міг існувати такий злочинець, що позбавив життя мільйони українців, а хотів знищити націю. Проте такий світ з такими самими людьми існував і по стороні московській, існує й надалі, хоч методи нищення народів тепер інші, достосовані до нових, інших часів. Система, яка має, між іншим, на меті впродовж трьох поколінь зліквідувати українську націю — це витвір сьогоденної московської комуністичної імперії. Але в боротьбі за національну субстанцію українського народу основою є потужна біологічна сила України, її історія і традиція, запорука перемоги над кожним злочином народовбивства.

1) Lever Kühn — Der geheime Nachrichtendienst der deutschen Wehrmacht im Kriege, Frankfurt 1957.

2) Hitler's Table Talks 1957.

3) Gisevius — Bis zum bitteren Ende Zürich 1954.

4) Reitlinger — Ein Haus auf Sand gebaut. Hamburg 1962.

5) Fr. Allg. Zeitung 24. 10. 1958.

6) Hassel — Vom anderem Deutschland, 1958.

7) Reitlinger — Ein Haus auf Sand gebaut 1962.

8) Hitler's Table Talks 1957.

9) Reitlinger — Ein Haus auf Sand gebaut 1962.

Т В О Р И ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ — ЦЕ

ТРИВКИЙ ПАМ'ЯТНИК ГЕНІЄВІ УКРАЇНИ

..... Тут відтати

ЗАМОВЛЕННЯ

До Видавництва Миколи Денисюка

Цим замовляю 14-томове ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

☐ за 75.00 дол. на сплати до 3-ох місяців.

☐ за 72.00 дол., себто з 4% знижкою при заплаті готівкою, висилаючи чек (моні ордер) при замовленні.

Моя адреса:

Підпис:

.....

.....

Репліка

(Продовження з 8-ої стор.)

ляни — поляни (поляки) є приватним випадком серед ряду інших, аналогічних випадків, і роз'яснення йому треба шукати разом з іншими, а не ізольовано. І не розумію я, чому автор забуває про третє плем'я полян (на півдні, сучасна Словенія), як також про племена полочан і ополян.

Також здається мені, що проблему „скороченої назви” поляни — полі теж належить вирішувати не окремо, а як один з ряду аналогічних випадків: древліани — древі, смоляни — смолі, свєряни — сівєр і, що найважливіше, слов'яни (словени) — слові (назва зареєстрована в чужинецьких джерелах у формі стляві, скляві).

Другий момент, на який я звернув увагу, це розбіжність цитованого уривку з „Едди” з відомими мені перекладами. Пан Перхорович якщо не будує, то підпирає свою теорію відомостями про „Дніпровське місто”:

І місто Дніпровське,
(і) ліс вельми славний,
який люди звать темною дібровою...

А між тим, у російському академічному виданні „Едди” відповідне місце перекладене:

И Данпа земли,
и лес знаменитый,
что Мюрквид зовется...

В „Пісні про Хльода” також згадуються Данп (Дніпро) і темний бір (Мюрквід):

и лес знаменитый,
что Мюрквид зовется,
на готской земле,
могилы священные,
камень чудесный
в излучинах Данпа...

В жодній з цих пісень нема мови про жодне місто. Хотілося б мені знати, хто саме дає помилковий переклад.

І третій момент, на якому я дозволю собі зупинитись, це лінгвістичний матеріал, що його наводить пан Ю. Перхорович.

Хоч історія як наука має вже дві тисячі чотириста років існування, а лінгвістика лише неповних сто п'ятдесят (від появи праць Фер-

дінанда Діца і Востокова у двадцятих роках мин. сторіччя), але на сьогодні це вже точна наука, що має свої закони і формули.

На жаль тільки, українські вчені на еміграції, за рідкими винятками, з цими формулами й законами чомусь не рахуються.

Лінгвістичні дані, що їх використовує п. Перхорович для підтримки своєї теорії, в дійсності обертаються проти цієї теорії.

Візьмемо слово Кієр, з якого пан прелегент виводить наше Київ.

1) Р не переходить в Л тоді, як йому захочеться, лише при певних умовах, що їх в данім слові не бачимо.

2) Перехід слов'янського Л в українське В — явище значно пізніше, ніж виникнення назви Київ, до того ж це явище не має загальнослов'янського характеру — у росіян і поляків мало б зберегтися кінцеве Л.

3) Слов'янське И виникло з довгого У, і в жоднім разі не могло постати на місці грецького І.

4) Сполука КІ в слов'янських мовах за тих часів взагалі неможлива. К мусіло б перейти в З або Ц — залежно від того, коли відбувався перехід.

Слов'янські мови справді мають давні (дохристиянські) запозичення з мови грецької, але це не ті слова, що їх називає автор. Це корабель, парус, буйвол.

Натомість жона, птах, путь, корм, глина і глей (які, до речі, походять від одного кореня і означають „слизька”, „слизький”) — все це слова із спільної індоевропейської спадщини.

Наявність у двох мовах однакових (чи подібних) слів із спільним чи близьким значенням ще зовсім не говорить про запозичення одною мовою з другої.

Це може бути:

а) спільна спадщина (в нашім випадку - індоевропейська),

б) запозичення обома мовами з якоїсь третьої,

в) незалежне виникнення від слів різного походження — дуже рідкий, але відомий науці збіг звучань і значень.

На жаль, я не маю згаданої п. Перхоровичем праці Яна Збожіля, щоб перевірити його етимології, але думаю, що в даній праці мова йде не стільки про запозичення, скільки про слова спільного походження.

Поза тим, я дуже вдячний авторові за наведення українських пісень з мотивом **води забуття**.

Ігор Качуровський

УВАГА!

УВАГА!

УВАГА!

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

САМОПОМІЧ

В ЧІКАГО

ВИПЛАЧУЄ 4% ДИВІДЕНДИ 30 ЧЕРВНЯ І 31 ГРУДНЯ

- 1) Приймаємо вклади;
- 2) Даємо позики на купно авт, меблів і домашнього устаткування, на ремонт і направу домів.
- 3) Даємо моргеджі на будову домів (констракшен лон) як теж на купно домів.
- 4) Даємо кредити на купно і розбудову підприємств. Усі позики видаються на найбільш догідних сплатах. Крім того, наші позики мають забезпечення до висоти 10.000.00 доларів, на випадок смерти довжника або його тривалої непрацездібности.

**СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ КРЕДИТОВОЇ КООПЕРАТИВИ
“САМОПОМІЧ”**

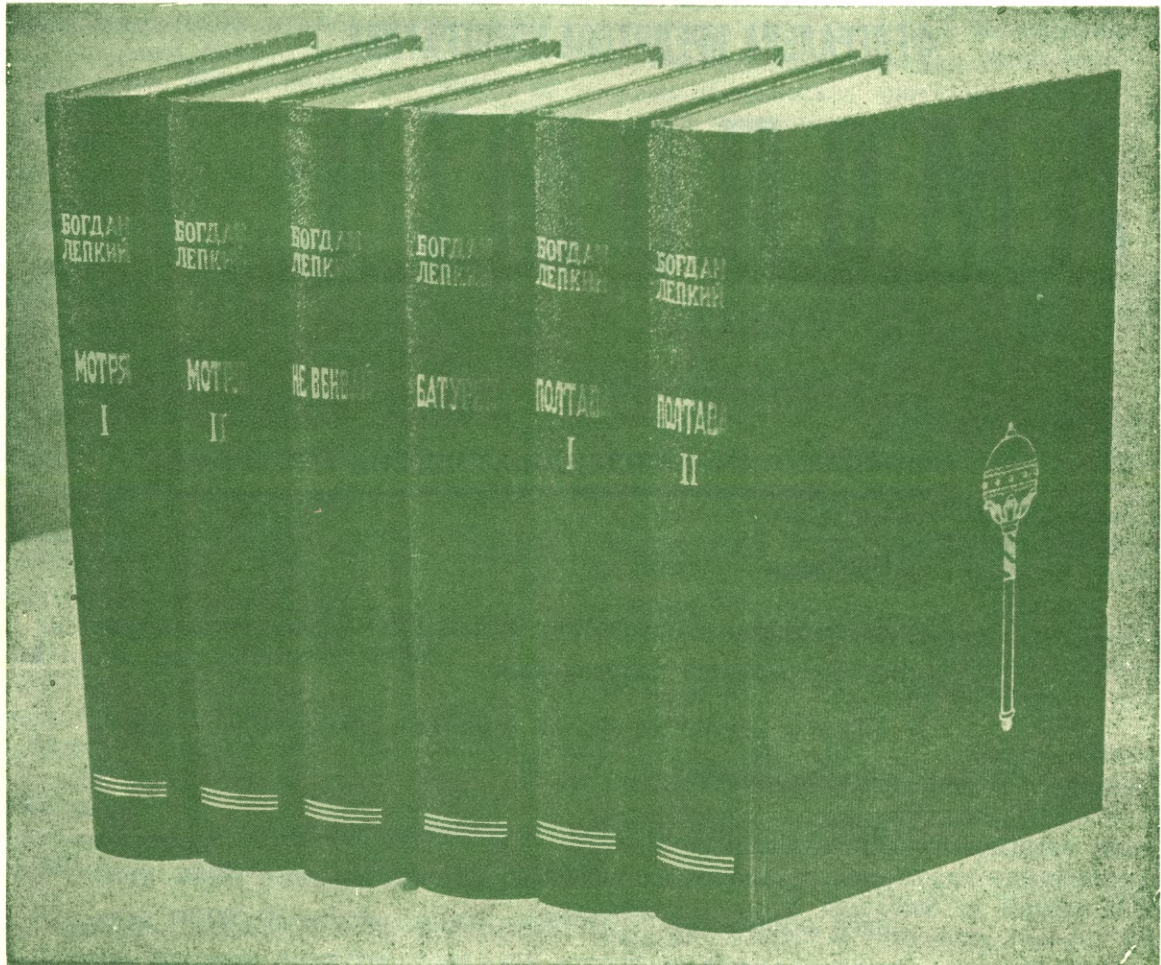
що завжди послужить Вам всякою фінансовою допомогою, порадою а теж дає повну гарантію безпеки Ваших ощадностей.

ПИШІТЬ АБО ТЕЛЕФОНУЙТЕ НА АДРЕСУ:

*Федеральна Кредитова Кооператива “САМОПОМІЧ”,
2351 В. Чікаго Аве., Чікаго 22, Тел. ГУмболдт 9-0520.*

ТРИЛОГІЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО

МАЗЕПА

6 томів Трилогії Б. Лепкого Видавництва М. Денисюка (ювілейне видання з 1959 року)

МОТРЯ I
МОТРЯ II
НЕ ВБИВАЙ

388 ст.
306 ст.
416 ст.

БАТУРИН
ПОЛТАВА I
ПОЛТАВА II

396 ст.
330 ст.
428 ст.

Разом 2.264 сторінок друку

Ціна за цілість 21.00 дол. на сплати.

Замовлення без завдатку слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2226 W. CHICAGO AVE. CHICAGO, ILL., 60622 — USA